

Àmbit social i criminològic

Ajuts a la investigació 2012

L'eficàcia de les suspensions judicials amb obligació de tractament de deshabitació

Factors que poden influir en la reducció
o no de reincidència

Autors

Rosa Bonfill i Galimany
Manuel Casado Gómez
Carolina Moreno Rubio
Susana Ruz Losada

Any 2013

L'eficàcia de les suspensions judicials amb obligació de tractament de deshabilitació

Factors que poden influir en la reducció
o no de reincidència

Autors:

Rosa Bonfill i Galimany

Manuel Casado Gómez

Carolina Moreno Rubio

Susana Ruz Losada

Març de 2013

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 3.0 No adaptada de Creative Commons](http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/deed.ca) el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/deed.ca>

Així doncs, es permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública del material, sempre que se citi l'autoria del material i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (Departament de Justícia) i no se'n faci un ús comercial ni es transformi per generar obra derivada.

Breviari

AMPA	Àrea de Mesures Penals Alternatives
MPA	Mesura Penal Alternativa
Arts.	Articles
AAP	Auto de l'Audiència Provincial
CE	Constitució Espanyola
CP	Codi penal
Doc. Maj.	Doctrina majoritària
LECrim	Llei d'Enjudiciament Criminal
LO	Llei Orgànica
STS	Sentència del Tribunal Suprem
TBC	Treballs en benefici de la comunitat

Agraïments

L'equip d'investigadors volem mostrar el nostre sincer agraïment a aquelles persones que ens han ajudat i motivat per a poder portar a terme el nostre projecte.

Gràcies als membres de l'Àrea de Mesures Penals Alternatives del Departament de Justícia, en el qual ens hem sentit molt implicats sempre i, especialment, al Sr. Pius Fransoy, Cap de l'Àrea, per donar-nos el seu suport i acompanyament en el decurs de la investigació.

Gràcies al Sr. Carles Ferrer, responsable de coordinació de projectes de l'Àrea de Planificació i Projectes Estratègics, per facilitar-nos les dades inicials que hem pogut ajustar al nostre objecte de treball, així com al Sr. Sebastià Casajoana, per posar-ho sempre més fàcil.

Gràcies als col·laboradors: Sílvia Ponseti, Carlos García i Juan Sánchez per la seva inestimable ajuda en la recollida de dades i, amb qui, el procés ha estat més amè durant les hores d'estiu a l'arxiu.

Per suposat, gràcies al Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, per la concessió de la beca que ha estat l'impuls motivador i, en especial, a la Berta Framis i en Manel Capdevila pel constant suport fins a l'últim moment.

Gràcies també al Josep Paül, Cap del Servei de Classificació, per les seves apreciacions tan acurades.

I per últim, gràcies, sempre, a les nostres famílies per la seva paciència, comprensió i estima.

L'equip investigador.

índex

1.	Introducció	8
2.	Objectius.....	10
3.	Marc teòric	11
3.1.	Concepte de suspensió judicial.....	11
3.2.	Justificació legal de la suspensió judicial	12
3.2.1.	Suspensió condicional ordinària de la pena.....	12
3.2.2.	Suspensió condicional específica per drogodependents	14
3.2.3.	Substitucions de presó per altres penes	21
3.3.	Antecedents històrics d'altres països	23
3.4.	Evolució de la suspensió condicional en el context estatal	28
3.4.4.	Evolució de la suspensió condicional al territori català	29
3.5.	Els models punitius de l'execució penal.....	31
3.6.	L'efectivitat de la suspensió condicional	34
4.	Hipòtesis	38
5.	Metodologia	40
5.1.	Població objecte d'estudi	41
5.2.	Selecció de la mostra.....	41
5.3.	Descripció de la mostra.....	42
5.4.	Variables objecte d'estudi	45
5.5.	Metodologia respecte del concepte d'efectivitat.....	46
6.	Resultats.....	47
6.1.	Taxa de reincidència.....	47
6.2.	Resultats per tipologia de delictes	48
6.3.	Resultats dels factors sociodemogràfics	52
6.4.	Resultats dels factors de salut mental i toxicologia	56
6.5.	Resultats dels tipus de suspensions atorgades	64
7.	Conclusions	65
7.1.	La reincidència.....	65
7.2.	Conclusions de la hipòtesi: Tipus de delictes	68
7.3.	Conclusions de la hipòtesi: Factors sociodemogràfics.....	69

7.4.	Conclusions de les hipòtesis: Factors de salut mental i toxicològics .	71
7.5.	Conclusions de la hipòtesi: Tipus de suspensió.....	75
7.6.	Conclusions finals	76
8.	Propostes.....	79
9.	Referències bibliogràfiques.....	82
10.	Annexes.....	87
10.1.	Relació de variables	87
10.2.	Índex de taules	89
10.3.	Índex de gràfics	90
10.4.	Taula de nacionalitats.....	91
10.5.	Taula de tipus de delictes.....	92

1. Introducció

El nostre sistema legal contempla un catàleg de penes alternatives dissenyat de manera flexible pel compliment de sancions extrapenitenciàries. L'objectiu d'aquestes penes substitutives és minimitzar l'impacte negatiu que la privació de llibertat pot tenir en les persones penades, així com potenciar l'ús d'altres maneres punitives més en concordança amb els sistemes democràtics i dintre d'un marc constitucional.

En els darrers anys, s'ha produït un augment de l'aplicació de les penes comunitàries (en concret, la suspensió de la pena amb regles de conducta de programes formatius, tractament de deshabitació o salut mental i pena de Treballs en Benefici de la Comunitat) donat, fonamentalment, a les darreres reformes del Codi penal ¹.

L'aplicació d'aquestes penes incorpora factors que poden intervenir en la reducció de la reincidència, ja que l'execució de penes en un entorn comunitari diferent als centres penitenciaris aporta elements que poden influir en la persona penada d'una forma més individualitzada, adequada i efectiva.

La implicació activa que la persona penada ha de tenir, en el compliment d'aquest tipus de mesura, pot ser un aspecte positiu donat que se li demana una major participació pel correcte compliment de la mesura. Aquest fet pot facilitar l'adquisició d'un grau de motivació més elevat en l'execució de la pena, així com un major nivell de conscienciació per part de la persona penada.

Les suspensions amb obligacions tenen una trajectòria de creixement des del 2002 fins el 2008, any en el qual sobrepasa les 2000 mesures oficiades al Departament de Justícia i, des de llavors ençà, s'ha mantingut al voltant d'aquesta xifra. Per tal motiu, les suspensions judicials, cada cop més, estan essent una aposta important per part de l'Administració de Justícia.

Però són les suspensions judicials eficaces o suficientment eficaces?. Quins són els nivells de reincidència?. Afavoreixen una resposta social efectiva?.

¹ Recollides al Capítol III del Codi penal de 1995.

Aportar dades empíriques a aquestes qüestions és l'element motivador en aquesta recerca. Per tant, l'objectiu principal és analitzar l'eficàcia de les suspensions judicials de les penes privatives de llibertat, condicionades a obligacions de tractament de deshabitació verificant si hi ha o no posterior reincidència.

En aquesta línia també es d'interès valorar la idoneïtat de les suspensions judicials com una de les vies per consolidar l'execució penal en la comunitat i el seu impacte en els àmbits penal, social i econòmic de la nostra societat.

Per resoldre les qüestions plantejades, es parteix d'una aproximació conceptual per entendre el marc legal i d'aplicació específic de les suspensions, juntament amb altres elements teòrics referits als processos rehabilitadors de la persona sotmesa a un supervisió judicial a causa de la seva addicció i la seva vinculació amb l'etiologia delictiva.

Seguidament es presenta la recerca, plantejant els objectius, hipòtesis, disseny de la metodologia i instruments de mesura creats per recollir les dades.

Els resultats obtinguts de la mostra, permeten l'anàlisi d'una sèrie de variables judicials, personals i socials que poden influir significativament en els nivells de reincidència de l'individu.

Per últim, es presenten les conclusions amb la confirmació o refutació de les hipòtesis plantejades, comparant i relacionant també els nostres resultats i conclusions amb els d'altres autors i recerques.

La justificació d'aquesta recerca ve donada per la voluntat de contribuir a disposar d'un major coneixement de les mesures penals alternatives i, en concret, de les suspensions judicials, aportant elements per a la reflexió que puguin contribuir a la pràctica d'aquestes mesures executades en el marc de la comunitat en un context més social i democràtic.

2. Objectius

Aquesta investigació té com a objectiu principal analitzar l'eficàcia de les suspensions judicials amb obligació de tractament de deshabitació i esbrinar quins factors poden influir en l'absència o no en la comissió de nous delictes, com a conseqüència d'una segona sentència judicial, amb independència de que els fets delictius siguin del mateix títol del Codi penal (CP) o no.

Per aconseguir una aproximació a l'objectiu principal aquest estudi té com a objectius específics:

1. Analitzar la tipologia delictiva i les seves característiques a l'hora d'atorgar una suspensió judicial.
2. Analitzar quins factors individuals i socials estan relacionats amb els nivells de reincidència de la mostra estudiada.
3. Analitzar si l'historial de consum, tipus de tòxic i problemàtica de salut mental incideixen en la taxa de reincidència de la mostra.
4. Esclarir si un compliment correcte de la mesura de tractament de deshabitació incideix en la taxa de reincidència.
5. Comparar la taxa de reincidència entre aquelles suspensions judicials dels articles 80 a 84 del CP (atorgada a subjectes no reincidents) respecte de la suspensió judicial extraordinària, article 87 de CP (atorgada en casos específics de consum i/o reincidents).

3. Marc teòric

3.1. Concepte de suspensió judicial

La suspensió judicial consisteix en no executar la pena privativa de llibertat imposada per la comissió d'un delictes a condició que el condemnat es sotmeti a una sèrie d'obligacions o regles de conducta. Segons Blay i Larrauri (2011), aquest terme, que es va utilitzar per primera vegada a França (*sursis avec msre a l'épreuve*), o suspensió amb obligacions, a la que després seguirien països com Alemanya, Itàlia i Espanya.

Existeixen dues modalitats de *suspensió* (Cid, 2009): i) la condemna condicional o suspensió condicional de la pena, en la qual aquesta, si es compleix favorablement, no es computarà a efectes d'antecedents penals; ii) la suspensió condicional de l'execució de la pena, la qual, tant si compleix o no els requisits adequadament, generarà antecedents penals.

Segons Cid (2009), la suspensió, també anomenada *Probation* als països anglosaxons, és una sanció alternativa a la pena de presó (*sanció autònoma*) i té l'objectiu d'evitar que es torni a delinquir amb l'ajuda d'un supervisor (agent de *Probation*²). El règim d'incompliment no té paral·lelisme amb la suspensió, de forma que, la comissió d'un nou delictes durant el període de seguiment no ha de comportar necessàriament la revocació de la pena, sinó que es poden imposar sancions específiques, o revocar la sanció i imposar una nova pena pel delictes comès anteriorment. En relació a aquest aspecte, May (1994) apunta que aquesta sanció ha entrat en una fase de punició administrativa en la qual el compliment tradicional de les penes a presó ha estat reemplaçat pel compliment en comunitat.

Atès que la suspensió té implícita una supervisió amb l'objectiu d'incidir en l'etiologia delictiva i evitar la reincidència, en la present investigació considerem que *la suspensió és una sanció amb contingut rehabilitador*, aspecte sobre el contingut del qual aprofundirem més endavant.

² S'amplia l'origen de *la Probation* al capítol 3.3 d'aquesta investigació: Context internacional, antecedents històrics d'altres països.

3.2. Justificació legal de la suspensió judicial

3.2.1. Suspensió condicional ordinària de la pena

La suspensió de l'execució de la pena privativa de llibertat és una institució coneguda en el nostre ordenament jurídic des que es va configurar per primer cop a l'article 11 de la Llei del 17 de març de 1908 de condemna condicional. Aquesta sorgeix de la idea que les penes privatives de llibertat de curta durada frustren la finalitat de prevenció especial i són molt perjudicials per a les persones penades, que no tenen un procés de resocialització eficient i poden arribar a veure's estigmatitzades.

D'aquesta manera, la suspensió condicional va ser concebuda per evitar l'efecte corruptor de la presó en els delinqüents primaris i, per tant, la realització d'unes regles de conducta durant la suspensió, com ara el tractament rehabilitador, previ o durant el termini de la suspensió, abasta "la funció preventiu-especial i també la preventiu-general", motiu pel qual es fa innecessari l'ingrés a la presó (Corcoy i Mir, 2011: 223). Es tracta d'oferir una "alternativa a la pena privativa de llibertat capaç de suposar, al mateix temps, una resposta al fet delictiu, sempre necessària per afirmar la vigència de la norma, i una conseqüència que possibilita la reinserció, que interessa, indubtablement, al delinqüent que ha comès el fet per culpa de la seva drogoaddicció i també a la societat que pot recuperar un dels seus membres evitant la continuïtat en el delicte" (STS 409/02, de 7 de març).

La reforma més important en relació a aquesta mesura, s'introdueix en el Codi penal de 1995. Entre els elements més importants per valorar l'aplicació de la suspensió judicial trobem que, segons l'article 80 del CP vigent, els jutges i tribunals podran deixar en suspens l'execució de les penes privatives de llibertat mitjançant resolució motivada. En la resolució es tindrà en compte,

fonamentalment, la perillositat criminal del subjecte, així com l'existència d'altres procediments penals contra aquest.

La presència d'antecedents penals no és necessària per l'apreciació de la perillositat criminal i consegüent denegació de la suspensió. L'existència d'altres procediments penals, que no tinguin encara una condemna ferma han de valorar-se partint de la presumpció d'innocència, tal com introdueix l'anterior reforma del Codi penal i la LO 15/2003, (AAP Madrid 17a 264/D 13-3).

Els procediments relatius a fets anteriors i en els que hagi recaigut condemna ferma, només tindran rellevància quan no impedeixin la concessió de la suspensió en virtut de l'exigència legal que el condemnat hagi delinquit per primer cop i que la pena o penes imposades, o la seva suma, no sigui superior a dos anys (art. 81 CP). En principi, l'existència de condemnes fermes per fets *posteriors* impedeix la suspensió quan la suma de les penes imposades superi els dos anys, aspecte que resulta discutit; aleshores, serà en el marc de l'execució de la pena on es valorin les circumstàncies particulars des del punt de vista preventiu en el futur.

La llei determina que no es tindran en compte les condemnes anteriors per delictes imprudents i tampoc es prendran en consideració les condemnes anteriors per faltes ni les imposades per fets que hagin deixat de ser delictes (doc. maj. Corcoy i Mir, 2011). La discussió també és present en relació a si les condemnes anteriors per delictes de risc impedeixen la suspensió o si l'absència d'antecedents no cancel·lats es refereixen al moment de cometre el delictes o al de decidir sobre la suspensió de la pena imposada.

L'inici de la suspensió es produirà en el mateix moment en què es notifica la resolució a l'interessat o interessada. No té sentit esperar a la resolució de possibles recursos contra la decisió donat que, en primer lloc, suposaria temps afegit i, en segon lloc, el penat seria víctima d'una inseguretats jurídica al no saber exactament el període establert per a la remissió de condemna i, per tant, s'hauria d'esperar a la resolució dels recursos presentats, els quals podrien allargar-se durant anys (Magro i Solaz, 2010).

Prenent en consideració la finalitat de reinserció descrita en l'article 25.2 CE, també sorgeix la necessitat de buscar alternatives a la presó per a aquells subjectes que han comés els fets delictius a conseqüència del consum de determinades substàncies. La suspensió extraordinària prevista a l'article 87 CP respon a aquesta pretensió.

3.2.2. Suspensió condicional específica per drogodependents

L'antecedent legislatiu de l'actual article 87 CP és el 93 bis³ introduït per la Llei orgànica 1/1988, de 24 de març en el CP derogat de 1973. En la seva exposició de motius argumentava la incorporació d'un tractament jurídic-penal específic amb una orientació preventiu-especial de les sancions penals: "La regulació d'aquesta normativa es durà a terme amb suficients garanties amb la finalitat de preservar, d'una banda, la cobertura dels fins preventiu-generals (...) i per evitar un ús fraudulent de la disposició legal".

Aquesta mesura pretenia pal·liar la duresa de la reacció penal en l'àmbit de les drogodependències, atès que la problemàtica dels toxicòmans requeria intervencions menys repressives.

³ Article 93 bis: "Aún cuando no concurrieren las condiciones previstas en el artículo anterior, el Juez o Tribunal podrá aplicar el beneficio de la remisión condicional a los condenados a penas de privación de libertad cuya duración no exceda de dos años, que hubieren cometido el hecho delictivo por motivo de su dependencia de las drogas tóxicas, estupefacientes o sustancias psicotrópicas siempre que se den las siguientes circunstancias:

- Que se declare probada en la sentencia la situación de drogodependencia del sujeto, así como que la conducta delictiva fue realizada por motivo de tal situación.
- Que se certifique suficientemente, por centro o servicio debidamente acreditado u homologado, que el reo se encuentra deshabitado o sometido a tratamiento para tal fin en el momento de concederse el beneficio.
- Que el sujeto no sea reincidente ni haya gozado con anterioridad del beneficio de la remisión condicional.

La autoridad judicial requerirá al condenado o a los centros o servicios que participen en su tratamiento de deshabitación lo necesario para comprobar el comienzo y la continuación del mismo, así como para controlar su evolución y las modificaciones que hubiere de experimentar. La suspensión de la ejecución de la pena quedará condicionada a que el reo no delinca en el período que se señale, así como a que no abandone el tratamiento.

Cumplido lo anterior, una vez transcurrido el plazo de suspensión y acreditada la deshabitación del reo, el Juez o Tribunal acordará la remisión de la pena. De lo contrario acordará su cumplimiento".

La suspensió, en aquest cas, restarà condicionada a que el condemnat no delinqueixi en el període assenyalat, que serà de tres a cinc anys (article 87.3 CP). Si es troba sotmès a tractament de deshabitació, no haurà d'abandonar-lo fins la seva finalització. Els centres o serveis responsables d'aquest tractament estaran obligats a facilitar la informació precisa per comprovar l'evolució d'aquest tractament.

Malgrat la justificació de l'aplicació de la suspensió, no es tracta d'un dret de la persona penada, sinó que el jutge aplicarà la seva discrecionalitat en la valoració i atorgament de la suspensió.

Els criteris d'aplicació són, segons Magro i Solaz (2010):

- No exigència dels requisits generals previstos en l'article 81.1,2 CP.
- No exigència de la primarietat delictiva.
- No exigència del límit de dos anys.
- No exclusió dels delinqüents habituals.
- Que el delicte hagi estat comès a causa de la dependència a les substàncies tòxiques.

Segons l'article 87 CP, es podrà acordar la suspensió de l'execució de les penes privatives de llibertat no superiors a cinc anys dels penats que han comès un fet delictiu a causa de la seva dependència a les substàncies assenyalades en l'article 20.2 de CP (*"...es trobi en estat d'intoxicació plena pel consum de begudes alcohòliques, drogues tòxiques, estupefaents, substàncies psicotròpiques o altres que produeixin efectes anàlegs (...) o es trobi sota la influència d'una síndrome d'abstinència..."*), sempre que quedi suficientment certificat, per centre o servei públic o privat, degudament acreditat o homologat, on el condemnat es trobi en tractament de deshabitació.

Els supòsits de greu afectació psíquica derivada de la toxicomania poden comportar que no s'aprecii com incompleta l'eximent de l'art. 20.1 o 20.2 CP i no l'atenuant de l'art. 21.2 als efectes de l'art. 87 CP. L'exigència de que el fet delictiu hagi estat comès sota la dependència a les substàncies assenyalades a l'art. 20.2, no comporta que el tribunal hagi apreciat formalment en sentència

una atenuant genèrica (arts. 21.2 o 21.6 CP) o una eximent incompleta (art. 21.1CP) però la condició de drogoaddicció no és suficient; “(és) *necessari acreditar que aquest estat morbós o criminològic vagi acompanyat de certa influència o repercussió en la comissió del fet delictiu (STS 809/02, 30-4)*”. En sentència es podrà fer constar el debat sobre la influència de l’addicció a substàncies en el delictu. L’art. 801.3 LECrim estableix que, en els judicis ràpids amb sentència de conformitat serà suficient “*per acceptar la conformitat i acordar la suspensió (...amb) el compromís de l’acusat d’obtenir la certificació*” de què es troba l’acusat es troba deshabituat o sotmès a tractament per assolir aquesta finalitat.

Malgrat l’article 87 CP no preveu la possibilitat de sumar les penes, l’aplicació de la norma general (la del 81.1 CP) ha portat a què el límit legal de cinc anys s’apliqui “*quan es tracti de la suma de penes imposades en la mateixa sentència, en cas de concurs (AAP Biscaia, Sec. 6a, núm. 198/2000)*” (Magro i Solaz, 2010:74). Per tant, l’art. 87 CP no exclou expressament la suspensió de diverses penes inferiors a cinc anys, però que sumades sí superin aquest límit.

En primer lloc, el jutge o tribunal, sol·licitarà un informe del metge forense o al centre adient respecte a l’historial toxicològic de la persona.

Si el condemnat és reincident, el jutge o tribunal valorarà, per resolució motivada, l’oportunitat de concedir o no el benefici de la suspensió de l’execució, atenent a les circumstàncies del fet i de l’autor. Ser *reincident* no és el mateix que *haver delinquit anteriorment*, donat que “*és possible no ser primari i, al mateix temps, no ser reincident*” (Magro i Solaz, 2010:75), per això és necessari complir l’article 22.8 CP i, per tant, haver estat condemnat per dos delictes compresos en el mateix Títol del Codi penal, sempre que siguin de la mateixa naturalesa, sense que computin els antecedents penals cancel·lats o que haurien de ser-ho. En aquest cas, la resolució haurà d’estar degudament motivada, d’acord al que diu l’article 87.2 CP. Pot denegar-se la suspensió si s’ha gaudit anteriorment d’una o més suspensions especials, o malgrat que alguna d’elles hagi estat revocada.

També s’inclou la necessitat de la satisfacció de la responsabilitat civil imposada en sentència i derivada de la comissió delictiva. La insolvència, real o

no, requerirà d'altres indicadors de suport tals com l'esforç realitzat per satisfer el deute i el compromís de continuar realitzant-lo. Aquests poden ser suficients per la concessió de la suspensió. Per tant, la satisfacció de la indemnització pot entendre's complerta amb el compromís de pagament fraccionat, recolzat pels supòsits de conformitat privilegiada prestada en els judicis ràpids (art. 801 LECrim) en els quals és suficient per considerar el requisit acceptat en el termini prudencial que fixa el jutjat de guàrdia.

Un cop finalitzat el termini de la suspensió sense haver delinquit, el Jutge o Tribunal acordarà la remissió de la pena si s'ha acreditat la deshabituació o la continuïtat del tractament. Al contrari, ordenarà el seu compliment tret que, dels informes corresponents, estimi necessària la continuïtat del tractament, acordant una pròrroga del termini de la suspensió per un període no superior a dos anys.

La supervisió judicial i la valoració d'aquesta per part de la instància judicial presenta algunes diferències molt notables que influeixen directament en la forma de gestionar les mesures.

Existeixen pràctiques diversificades perquè, com diuen Blay i Larrauri (2011:72) "*cada jutge té el seu estil*". Per exemple, el jutge pot valorar la falta d'assistència a un programa formatiu com un incompliment i revocar la suspensió. La valoració del seguiment per part del supervisor és tal que, un cop s'informa de la dificultat per reconduir la situació amb l'infractor, s'entén que ja s'ha fet tot el que era possible. Un altre opinió és la dels jutges que decideixen esgotar, encara més, totes les opcions abans de decidir la revocació i realitzen una compareixença prèvia cercant altres vies d'informació i reconducció.

Tal com estableix l'art. 80.4 CP, l'infractor al que li ha estat concedida una suspensió de la pena, pot gaudir novament d'aquest benefici, excepte que en el moment de la comissió del delictes tingués ja una altra pena suspesa pel mateix motiu. No obstant això, es produeix una paradoxa jurídica, ja que el fet de tenir una nova condemna obligaria a revocar la primera i comportaria l'ingrés a presó (art. 84.1 CP). Malgrat això, no es pot deixar d'admetre la segona suspensió si concorren els requisits (Magro i Solaz, 2010).

Segons Cid (2009), els supòsits en què els jutges no poden exercir la seva discrecionalitat a l'hora d'atorgar les sancions alternatives⁴ són:

- Les condemnes superiors a 5 anys de presó
- Les condemnes superiors a 2 anys de presó (per condemnats no drogodependents)
- Per infractors habituals (no drogodependents)

I, en canvi, la discrecionalitat judicial en els supòsits esmentats es visualitza en:

- El procediment de la presa de decisió
- En la resolució sobre la sanció a imposar
- En la reacció sobre les incidències que puguin esdevenir en l'execució de la sanció

En el marc de l'aplicació de l'article 87 CP, hi ha una sèrie d'exigències específiques en relació a la suspensió ordinària, en atenció a que la persona sigui reincident a causa de la seva addicció al consum de substàncies tòxiques i que es trobi sotmesa a tractament de deshabitació o que ja l'hagi finalitzat. En el procés judicial es planteja la qüestió de quin és el moment en què ha d'acreditar-se aquesta situació. D'una banda, una de les interpretacions és que "tan sols la sentència penal pot declarar la veritat material del fet que el delictes va ser comès a causa de la dependència" (Cid, 2009:119). Però hi ha una altra posició jurisprudencial que postula que també en la fase d'execució de sentència, és possible reconèixer el vessant addictiu i per tant la concessió de l'atenuant recollida a l'article 21.2 CP, i de la sanció, recollida a l'article 87 CP.

En relació a l'acreditació del requisit de sotmetiment a tractament, si aquesta és insuficient (sol·licitud d'ingrés en centre de deshabitació, tractament durant un període curt de temps, etc.) hi ha dues opcions (Cid, 2009): la primera és que el Tribunal denegui la sanció i la segona que, previ informe metge forense i/o de qualsevol altra diligència que pugui considerar-se rellevant, s'acordi aquesta.

⁴ Suspensió ordinària de la pena; probation; probation per drogodependents; multa i/o treballs en benefici de la comunitat; multa i/o treballs en benefici de la comunitat més probation.

Potser el tractament que segueixi el condemnat com a obligació judicial no sigui del tot favorable (abandonament del programa, consum actiu, incompliment del pla de treball, etc.). Seguint a Cid (2009:123), en aquesta situació es pot pretendre que “no s’aconsegueix neutralitzar la perillositat de la persona i, per tant, sobre aquesta base, es considerarà que el Tribunal ha de denegar l’alternativa sol·licitada”. Una segona perspectiva considera les recaigudes com a part del procés i represa del tractament posteriorment. Des d’aquesta visió, la sanció penal podria contribuir a motivar la persona per assolir un procés d’èxit.

La presència d’antecedents computables és una de les principals argumentacions per la valoració de la perillositat criminal. Al contrari, una altra posició jurisprudencial focalitza l’atenció en altres factors per realitzar el judici de pronòstic, tals com “perllongat temps sense delinquir, la reparació a la víctima, responsabilitats familiars, inserció laboral, haver afrontat algú dels seus factors criminògens” (Cid, 2009:128).

Per últim, existeix la possibilitat de l’incompliment de la sanció alternativa a la presó.

El primer cas de revocació de la sanció seria, com hem dit abans, la comissió d’un nou delictes durant el termini de la suspensió. En canvi, existeix una contradicció en el cas de les “sancions derivades de la substitució de pena (multa i/o treballs en benefici de la comunitat o en la sanció combinada entre aquestes i altres regles de conducta) en què no està prevista la revocació” (Cid, 2009:134) per motiu de la comissió d’un nou delictes.

El segon cas és l’incompliment de les obligacions establertes i, en relació a aquesta situació, es pot donar: la substitució de la regla de conducta imposada per una altra, prorrogar el termini de la suspensió fins els 5 anys i, per últim, revocar la suspensió judicial si l’incompliment fos reiterat. En la suspensió, en virtut de l’article 87 CP, es tindrà en compte l’abandonament del tractament per decidir la revocació.

Per procedir a la revocació no és suficient amb una recaiguda en el consum, ni tampoc una interrupció temporal del tractament de deshabitació, ni tampoc el

fet que no s'aconsegueixin els resultats de deshabitució, sinó que s'exigeix que la persona rebutgi continuar amb el tractament (Cid, 2009).

Els supòsits problemàtics per als jutges a l'hora de prendre la decisió sobre la suspensió són:

- Si la persona no es troba a disposició del jutjat, les respostes judicials poden ser: la denegació de la suspensió per considerar perillositat per part del subjecte o la no denegació per considerar els motius poc rellevants.
- Impagament de la responsabilitat civil. Quan hi ha manca de satisfacció d'aquesta, també per la via de constrenyiment, però la instància judicial considera que la persona té possibilitat de fer-hi front totalment o parcial.
- Delicte greu. D'acord amb la postura jurisprudencial més punitiva, es denega la suspensió sobre la base de la perillositat de determinats delictes o per reincidència. Una altra opció (d'acord al model rehabilitador) no la rebutja pel fet que la legislació no ha establert límits en aquest sentit.
- Suspensió aplicada a drogodependents i amb antecedents vigents. Hi ha dues línies de jurisprudència basades en tres qüestions (Cid, 2009:118): "en quin moment del procés judicial s'acredita l'addicció a les substàncies tòxiques com a part de l'etiologia delictiva, la resposta als casos d'acreditació insuficient i la valoració dels casos de seguiment irregular del tractament de deshabitució".
- Valoració de la perillositat. La dicotomia es dona en el fet d'avaluar el risc de reincidència de la persona, en quines mesures adoptar en relació als factors criminògens i en el valor que es dona als antecedents penals. Pel que fa a la suspensió per drogodependents, aquesta requereix de l'existència d'un context terapèutic que serveixi de marc de contenció al risc de reincidència construït per l'addicció. Hi ha la percepció que la sanció, suspensió amb obligació de tractament, s'estableix sobre "la base de neutralitzar el risc de que la persona torni a cometre delictes" (Cid, 2009:132) però el dilema es

planteja en relació a si l'abordatge a l'exterior és millor perquè, aleshores, la pena de presó resultaria injustificada.

- La possibilitat de revocar la suspensió si, durant el seu termini, el subjecte delinqueix, sense esperar a la sentència ferma, està avalada per la resolució de l'AAP de Sevilla, de 8 de juliol de 2003. Aquest fet (si bé és condicional) es pot produir davant *la detenció o imputació* per un fet delictiu. L'argument també està basat en el article 84 CP, per circumstàncies sobrevingudes i, serà el criteri del jutge, mitjançant resolució motivada, qui es pronunciarà sobre la decisió (Vielba, 2012).

3.2.3. Substitucions de presó per altres penes

La substitució de presó és una altra modalitat que queda recollida per l'article 88 del CP. Té la finalitat d'evitar l'ingrés a la presó donat que el propi precepte estableix que la resolució ha de recaure amb anterioritat a l'inici de l'execució. Pot aplicar-se la substitució de la pena quan aquesta no sigui superior a un any o, de forma excepcional, quan no superi els dos anys. També quan la pena sigui inferior a sis anys, en el cas d'un estranger no resident legalment a Espanya.

La concessió és possible quan la pena o penes imposades, o la suma de les imposades, no sigui superior a un any i, excepcionalment, dos anys, i podran substituir-se per multa o per treballs en benefici de la comunitat. En el cas que la pena no superi els sis mesos també es poden substituir per localització permanent. S'inclou la possibilitat d'imposar l'observació d'una o diverses obligacions previstes a l'article 83 CP (en base a l'article 88.1 CP). De forma excepcional, pot aplicar-se aquesta institució si no supera els dos anys. Tanmateix, és possible atorgar la suspensió en els supòsits de qualsevol pena imposada sense subjecció a cap condició en el cas d'un penat que pateixi una greu malaltia.

La suspensió i la substitució de la pena comparteixen requisits d'aplicació. Hi ha un sector de la doctrina que defensa que la primera ha de tenir una aplicació prioritària per "raons de prevenció especial i política criminal", així com també per la seva concepció com "una derivació suplementària per determinats casos. S'ha de tenir present que inclòs el legislador és més generós, quan a requisits, amb la suspensió que amb la substitució" (Araujo, 2009: 375).

Un altre sector doctrinal té el seu punt de vista en el jutge, que ha d'analitzar el cas concret i prendre la solució més adequada. Malgrat tot, "no existeixen criteris legals clars que diferenciïn el moment d'aplicar una o altra institució", en tractar-se la substitució, d'un "benefici menor pel condemnat i més punitiu que la suspensió" (Araujo, 2009:380).

3.3. Antecedents històrics d'altres països

La història jurídica dels diferents països ens mostra creacions jurídiques pioneres que han anat definint la possibilitat de suspendre la pena privativa de llibertat per una mesura penal alternativa.

Els antecedents històrics situen a l'Escola Positiva Italiana i a la Unió Internacional del Dret Penal com a promulgadors de la no presó per aquells infractors ocasionals per delictes lleus, que entenien que l'efecte intimidador de la pena havia de ser suficientment eficaç.

És el cas, per exemple, de la *Verwarnung mit Strafvorbehalt* (amonestació amb reserva de pena) alemanya, similar a la “*suspensión de fallo*” espanyola⁵ i que reconeix la culpabilitat del subjecte però es suspèn la pena de presó a condició de no delinquir en un termini de fins a tres anys . A Alemanya aquesta modalitat està destinada als delictes comesos per menors i, ocasionalment, en adults.

Les més importants i més semblants a la nostra concepció actual de suspensió de la pena són la *Probation* anglosaxona i el *sursis* belga-francès. A continuació, s'aprofundeix en aquestes dues corrents, ja que es van desenvolupar de maneres diferents atenent a les particularitats legals dels països que les van constituir.

La *Probation* va ser instituïda als EUA l'any 1878 i a Anglaterra al 1887⁶. Aquesta va sorgir com a resultat d'un llarg procés evolutiu que es va iniciar a les colònies americanes als inicis del segle XIX per tal d'evitar els efectes negatius de la presó, mitjançant un concepte de prova i vigilància, supervisat pels “*State agent*” a Amèrica i pels “*police court missionary*” a Londres.

En aquesta modalitat es reconeix la responsabilitat penal del subjecte però no es dicta sentència, passant a un període de prova on la persona estarà

⁵ A Espanya la “suspensió de fallo” va ser aportada per l'article 91 i ss del projecte del Codi penal (PLOC) de 1980, tot i que la condemna condicional o suspensió de l'execució de la pena ja existia al codi penal franquista (al de 1973 a l'article 92 i ss.) i fins i tot al republicà. Aquest projecte donava la possibilitat de suspendre la pena privativa de llibertat de 2 a 5 anys sota el control del Jutge de Vigilància Penitenciària amb la condició de no delinquir i amb la possibilitat de sotmetre's a determinades regles de conducta o realitzar determinades activitats.

⁶ A partir de la Llei 8-VIV-1887 amb el nom de “*An Act to permit the conditional Release of firts offenders in certain cases*”.

sotmesa a una sèrie de regles de conducta de caire educatiu i/o resocialitzador, supervisades per un “*Probation officer*”. El compliment d’aquestes regles determinarà que es dicti o no la sentència condemnatòria de presó. D’aquesta manera si la persona compleix amb totes les condicions imposades no li constarà cap antecedent penal donat que mai s’haurà dictat sentència.

Com es pot deduir, aquest model pretén evitar l’estigma de la condemna, considerant-se que el fet de reconèixer la culpabilitat de l’encausat té suficient efecte preventiu i no cal fer efectiva la pena de presó. Per tant, la presó estaria destinada a les persones que no aprofitessin l’oportunitat resocialitzadora que se’ls hi ha proporcionat.

A l’Estat Espanyol, en el Projecte del CP de 1980, es va proposar aquesta alternativa substitutiva de presó, però després es va decidir dictar condemna i suspendre l’execució amb posterioritat, donant a entendre que el reconeixement de culpabilitat no és suficient element preventiu com per suspendre el dictamen de sentència.

L’element considerat com a més important d’aquest model, i que el distingeix del *sursis* belga-francès, seria la vigilància, que realitzaria el delegat de control, o “*State Agent*”, de les activitats dedicades a reconduir al penat.

En definitiva, sembla que aquestes diligències disten molt d’un control merament policial destinat a la comprovació de la bona conducta durant el període de prova. Al contrari, es constituïran com a formes de tractament fonamentat en el marc de les ciències socials i psicològiques, i també aplicades com una activitat professional (Maqueda, 1985).

L’agent de *Probation* haurà de treballar per afavorir l’establiment de nous vincles socials, com ajudar a la consecució d’una feina, aconseguir un habitatge estable o millorar les relacions familiars (Farrall, 2002). Per tant, l’agent de *Probation* no gestionarà simplement un procés de rehabilitació, sinó que haurà d’establir una relació individualitzada, amb l’objectiu d’estimular “la motivació al canvi i d’atendre a les circumstàncies personals” (Ward i Maruna, 2007:103-104).

En relació a la professionalització dels delegats judicials i la seva incidència en la intervenció, Trotter desenvolupa el concepte *pro-social modelling*, que emfatitza l'actuació dels "supervisors d'execució de la pena quan es converteixen en un model positiu, que actua per reforçar el comportament prosocial i no criminal mitjançant elogis i premis" (Trotter, 1993:4, citat per Contreras, 2010: 37). D'aquesta forma, s'estableix "l'existència d'una relació estadística significativa entre l'actuació dels agents de Probation, d'acord amb paràmetres del model prosocial, i la reducció de la reincidència dels penats supervisats, posant de manifest el valor que té l'existència de models i reforços antidelictius, l'habilitat per a la resolució de problemes i la qualitat de les relacions interpersonals com elements amb potencial rehabilitador" (Contreras, 2010:37).

Però abans d'arribar a aquesta vigilància en la *Probation*, es fa una diagnosi del penat; es a dir, a través d'un examen psicològic, social i en molts casos sanitari, es realitza un pronòstic sobre quin tipus de suspensió i/o tractament serà més efectiu per a cada individu en concret.

Aquest model sembla, segons l'exposat fins ara, molt efectiu (Pearson et. al. 2011) i amb molts avantatges per l'individu, que no veurà limitats els seus drets a conseqüència dels antecedents penals donat que interromp el pronunciament de la sentència i, com a conseqüència, l'execució de la pena privativa de llibertat.

En contraposició amb la *Probation anglo-saxona*, ens trobem el model del *sursis belga-francès*. Aquest, constituït a Bèlgica l'any 1888, tenia igualment l'objectiu de protegir als delinqüents primaris dels efectes adversos d'un ingrés a presó per la pèrdua del lloc de treball, la desintegració familiar o la desocialització.

Aquest model va obtenir molt bons resultats des del principi, mostrant-se com un instrument preventiu-especial molt útil en el continent europeu de mitjans del segle XIX. En aquell temps de desenvolupament econòmic, hi havia molts moviments en contra de la pena de presó; escenari que va facilitar el sorgiment del model del *sursis*.

Al contrari que el model anglosaxó, en el belga-francès el jutge dicta sentència de culpabilitat i determina la pena privativa de llibertat. Malgrat això, a continuació aquesta es suspèn amb la condició de no delinquir en un període de temps determinat (F-Dufour et. al., 2009). Per tal motiu, el sursis no contempla, a més de la condició de no delinquir, el sotmetiment per part del penat a determinades regles de conducta. Per tant, l'individu no es veurà sotmès a la vigilància de cap delegat de control.

A més, el subjecte tindrà antecedents penals una vegada finalitzi el termini de suspensió. Aquest fet, juntament amb la carència d'assistència o tractament, poden ser decisius en una posterior reincidència.

La tendència legislativa actual a Europa i a Espanya, s'inclina per un model híbrid en el qual el jutge dictarà sentència condemnatòria, però aquesta es veurà suspesa per un període de temps fixat, amb determinades condicions o regles de conducta per l'individu, que seran supervisades per un agent de control o tècnic especialitzat. D'aquesta manera, el jutge determinarà les condicions necessàries per la resocialització del penat amb un tractament més individualitzat i probablement, considerat com a més efectiu.

Sí s'ha de dir que aquest model híbrid contemplava, en un primer moment (similar al sistema anglosaxó), la possibilitat que els antecedents penals d'una persona sotmesa a suspensió únicament podrien ser consultats per jutges i tribunals i mai al propi *Registro Central de Penados y Rebeldes*. Aquesta fórmula judicial evitava l'efecte criminògen dels antecedents penals sobre la persona que té reconegut un pronòstic favorable de no delinqüència futura i mostrava la tendència resocialitzadora de la suspensió de la pena. Lamentablement, aquest avenç va ser extingit per una nova llei amb càrrega més punitiva⁷.

L'aplicació d'aquesta política penal a Espanya ha fet augmentar la taxa de mesures privatives de llibertat, tal com mostra l'estudi de Capdevila i Ferrer (2009). En el seu estudi es postula que a la Unió Europea es poden veure clarament dues tendències molt definides en els darrers anys. Hi ha un grup de països, entre els quals estan el Regne Unit, França i Espanya, que han

⁷ Llei orgànica 15/2003, l'article 82, que modifica el Codi penal de 1995.

augmentat l'empresonament i les seves polítiques penals i, d'altra banda, ens trobem països procedents de l'antiga Europa de l'Est que han suavitzat molt la seva taxa d'empresonament.

3.4. Evolució de la suspensió condicional en el context estatal

Les mesures penals alternatives a les penes privatives de llibertat són una resposta que aporta la idea de progrés social cap a sistemes més reinseridors i comunitaris del control de la delinqüència. D'aquesta forma, els infractors menys violents poden ser controlats i tractats mitjançant serveis comunitaris adequats, quedant la presó reservada a aquells penats més violents i persistents (Redondo, 2008). Seguint aquesta idea, la finalitat de la suspensió, com s'ha puntualitzant anteriorment, seria "evitar que l'infractor primari pateixi els efectes negatius de la presó en el cas de les penes curtes privatives de llibertat" (Magro i Solaz, 2010:24).

La suspensió, com a pena, té un caràcter més humà respecte de la pena de presó, ja que dóna l'oportunitat al propi penat de ser conseqüent amb el dany realitzat i tingui l'oportunitat de corregir-se per sí mateix, aplicant-se doncs una corrent punitiva més progressista.

A l'Estat Espanyol, la suspensió condicional va ser instituïda per la Llei sobre "*La condena condicional, 17 de marzo de 1908*". Diferents països europeus ja havien plantejat l'aplicació de penes diferents a la presó en benefici dels penats i majoritàriament en condemnes curtes. Aquesta mesura també va ser inclosa en els CP de 1932 i CP de 1944, en els seus articles 95 i 92, respectivament.

En el marc de noves propostes legislatives i reformes penals, al llarg del segle XXI, l'aplicació de la suspensió condicional es va estenent a nous supòsits penals per ampliar els beneficiaris així com incorporar determinades regles de conducta. Per exemple, a la reforma del CP de 25 de juny de 1983 s'amplia el concepte d'autor *primari*, i s'hi inclouen aquells reincidents que el seu primer delicte va ser de forma imprudent.

És important també esmentar l'avantprojecte del CP de 22 d'abril de 1992, on s'incorpora el concepte de pèrdua dels efectes derivats dels antecedents penals per aquells penats que no tornen a delinquir durant el termini de la suspensió atorgada pel jutge.

Però la incorporació dels canvis més significatius respecte a l'aplicació de la suspensió judicial esdevenen amb la introducció del Codi penal de l'any 1995. Amb aquest text normatiu es canvia el nom jurídic, passant de remissió condicional de la pena a la de *suspensió de l'execució de la pena*. A més, un altre canvi significatiu és que s'amplien les condicions per accedir a la suspensió, amb un major nombre de beneficiaris, s'amplia el temps de duració de la condemna i es dota al propi jutge de la potestat discrecional per atorgar-la. A més a més, en concordança als models jurídics de la Probation i el sursis, s'introdueixen determinades "regles de conducta", entre d'altres canvis (Magro i Solaz, 2010:34).

Finalment, en la seva disposició derogatòria, punt 1.b, es deroga la Llei de 17 de març de 1908.

3.4.4. Evolució de la suspensió condicional al territori català

A Catalunya, l'any 1981, es van assumir les competències en matèria de justícia juvenil per part de la Generalitat de Catalunya, fet que va propiciar les primeres experiències d'execució penal en medi obert. A partir de l'entrada en vigor del CP de 1995, el Departament de Justícia va iniciar programes específics d'execució penal en la comunitat. Es va formar el Servei SAOS (Servei d'Assistència i Orientació Social), que realitzava informes psicosocials per tal d'assessorar als jutges i fiscals sobre la situació sociosanitària i personal de les persones imputades en processos judicials.

Davant l'increment de casos i a conseqüència d'un augment del consum de drogues com l'heroïna i la cocaïna en aquesta època, es va decidir reforçar el Servei dotant-lo amb més professionals i passà a anomenar-se SATAV (Servei d'Assessorament Tècnic i d'Atenció a les Víctimes) per posteriorment ser l'EATAV (Equip d'Assistència Tècnica i Atenció a les Víctimes). Aquest últim, estava compost per l'antic servei SAOS, l'EAT de menors (Equip d'Assessorament Tècnic a menors) i l'EAV (Equip d'Atenció a Víctimes). L'any 1997, aquest equip es va especialitzar en assessorament tècnic i en matèria de

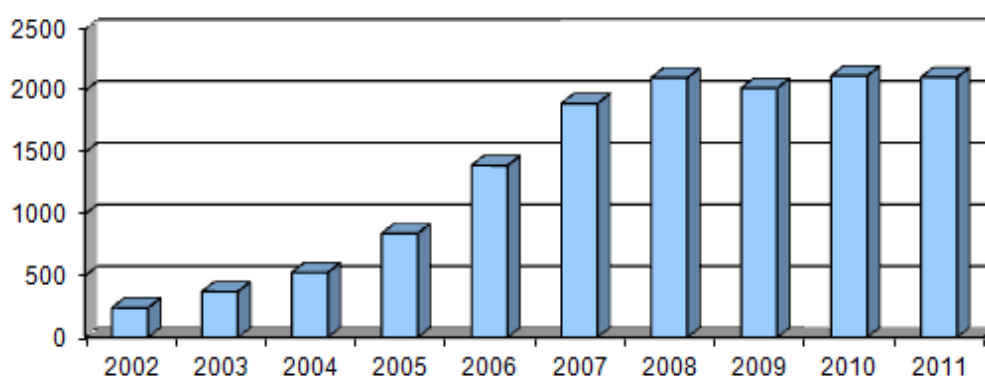
credibilitat del testimoni infantil, passant a anomenar-se EAT (Equip d'Assessorament Tècnic).

L'execució dels casos de persones drogodependents amb suspensions condicionades a tractaments, entre d'altres mesures judicials, va ser assumida pels equips de Medi Obert de Justícia Juvenil.

A partir de l'any 1999, el Servei de Mesures Penals Alternatives, actualment Àrea de Mesures Penals Alternatives (AMPA), assumeix l'execució de les suspensions judicials. L'any 2000 es delega la seva gestió, a la província de Barcelona, a l'Institut de Reinserció Social (IReS), entitat amb trajectòria d'intervenció a l'àmbit judicial. A partir de l'any 2010 aquesta gestió delegada es fa extensiva a tot Catalunya i es comparteix amb l'entitat Intress.

A continuació es pot observar en el *gràfic 1*, extret de la pàgina web del Departament de Justícia on es pot veure l'evolució dels darrers anys respecte a l'execució de les obligacions judicials (moltes d'elles suspensions judicials) a Catalunya.

Gràfic 1. Nombre d'obligacions en execució.

Fonts: www.gencat.cat. Descriptors estadístics de mesures penals alternatives.

Tal i com es pot observar al gràfic, l'evolució de les MPA ha tingut un creixement notable sobretot durant els anys 2005 al 2008, passant de 842 mesures oficiades a 2015. Després ha mantingut un creixement sostingut i és durant l'any 2012 que baixen de la xifra de 2000, en concret, 1946. L'augment dels anys 2006 i 2007 està motivat per l'entrada en vigor i aplicació de la Llei orgànica 15/2003, que modifica el CP de 1995, en matèria, entre d'altres, d'aplicació de suspensions judicials.

3.5. Els models punitius de l'execució penal

En una aproximació als diversos models punitius d'execució penal que es poden aplicar en funció de la perspectiva penal, segons proposa Cid (2009), aquests es poden analitzar en base a cinc criteris: efectivitat en la protecció de la col·lectivitat davant el risc de reincidència; humanitat en la resposta sancionadora; sensibilitat en relació a les desigualtats; respecte a la víctima i també a les garanties de l'infractor.

Alguns dels diferents models són aquests:

- El model Proporcionalista: fonamentat principalment en la gravetat del delicte comès. Per tant, aquest model estableix un criteri de distribució de penes en funció del delicte i reserva la presó per aquells més greus.
- El model Rehabilitador, en canvi, té com a focus la confrontació dels factors vinculats a l'activitat delictiva i l'empresonament és acceptat quan les necessitats de rehabilitació no poden ser abordades a l'exterior.
- El següent és el model Reparador: Aquest cerca la solució al conflicte mitjançant la implicació de les parts afectades i a través del procés de diàleg. D'aquesta manera, l'infractor pot realitzar una activitat de restauració a la víctima i a la comunitat.
- El model Incapacitador, que es regeix per la imposició de penes prenent en consideració el risc de reincidència i el compliment de la pena impedeix la comissió de nous delictes.

Els investigadors d'aquesta recerca prenen el model Rehabilitador com a patró sancionador més adequat a l'hora de justificar una millor efectivitat de l'aplicació de la suspensió de la pena. En concordança amb Cid (2009:48), es planteja que el model Rehabilitador és aquell marc punitiu "més justificable" i que s'apropa a l'ideal que integra les aportacions, per una banda, del model Restaurador, tot establint un límit màxim de les seves respostes i, per altra banda, aportant respostes de forma establertes al model Proporcionalista.

Per tant, el model Rehabilitador, en el context de penes comunitàries, “sembla ser més efectiu quan s’imposa a persones amb necessitats delictives, que altres intervencions amb contingut merament punitiu” (Cid, 2009:32-149).

Segons el punt de vista del model Rehabilitador, les sancions alternatives es reserven, principalment, a persones de baix risc de reincidència. Tanmateix, les baixes xifres de *Probation*, o suspensió amb intervenció, segons Cid (2009:69), indiquen que “es deixa fora d’aquest sistema a persones de mig i alt risc”. Aquest aspecte ofereix un contrast amb l’entorn internacional, on s’han desenvolupat respostes comunitàries rehabilitadores per a la delinqüència d’alt risc (Cid i Larrauri, 2002; Cid i Larrauri, 2005). Per aquest motiu, tant a Catalunya com a Espanya es fa un ús reduït dels mecanismes de règim obert i llibertat condicional⁸ que no permet un major desenvolupament reinseridor en el medi comunitari, en contrast amb el context penitenciari. En aquest sentit, la suspensió atorgada a drogodependents, com s’ha apuntat anteriorment en la present investigació, té una menció especial per l’atenció i sensibilització del sistema judicial en aplicar mesures alternatives a la presó i, per tant, en fer extensible aquesta possibilitat a infractors que no siguin només de baix risc.

El caràcter social del dret penal d’un estat social ha de manifestar-se quan a l’entorn social sigui adient i, per aquest motiu explica Víctor Gómez (Corcoy, Gómez i Mir, 2007), és preceptiu castigar els actes més perillosos. Es pot entendre que la funció social preventiva estaria destinada a protegir a la societat mitjançant la prevenció dels delictes.

Si parlem de reincidència, l’actuació preventiva hauria d’assolir la reducció i preferiblement, la desaparició d’aquesta a llarg termini. Santiago Redondo (2008: 279), incideix en aquest tema i addueix que “malgrat el dret penal i les penes privatives de llibertat són, probablement, necessàries per al control dels delinqüents més greus i, tot i que el tractament dels delinqüents és saludable i

⁸ La Circular 2/2012 de llibertat condicional del Departament de Justícia, que ha entrat en vigor el passat 01/07/12, té com a objectius afavorir l’increment d’interns en l’àmbit comunitari, així com les propostes de llibertats condicional mitjançant l’aplicació dels articles 91.1 i 2, del Codi penal i, per últim, evitar la involució definitiva dels interns que han estat regressats a segon grau de tractament o als quals s’ha revocat la llibertat condicional activant, en la mesura del possible, la recuperació de la intervenció en el medi comunitari. La circular actualitza i simplifica els procediments amb la finalitat d’ajustar el nombre de persones en llibertat condicional a les ràtios esperades segons la tipologia i el perfil criminològic de la població interna als centres penitenciaris de Catalunya.

aconsegueix resultats raonables i esperançadors, les societats avançades necessiten polítiques preventives plurals i integrades en coherència amb la pròpia naturalesa diversa i complexa del fenomen delictiu (...) per contenir i alleujar, a mig i llarg termini, la delinqüència del present i del futur”.

L'admissió de la suspensió en casos de pluralitat de delictes proporciona una visió de la realitat de les necessitats i carències que presenten molts infractors, així com en el fet que un sistema penal basat només en el càstig inhabilitador, únicament atura temporalment l'activitat delictiva (Redondo, 2008).

La investigació científica mostra quins són els factors de risc delictiu: 1) riscos personals; 2) carències i suport social, i 3) les oportunitats delictives. El punt que tenen en comú tots ells és el que pot provocar la *motivació* a cometre delictes i, per tant, suposa l'estadi de major risc (Redondo, 2012). Per aquest motiu, la voluntarietat de l'interessat sembla ser un dels elements essencials per a l'adequada aplicació del model Rehabilitador. “La persona ha de desenvolupar un paper principal i actiu en la seva rehabilitació” (Ward i Maruna, 2007:160-165). Tanmateix, la intervenció de la infraestructura en l'execució penal actua per eliminar els elements detonants de la delinqüència en l'individu. D'aquesta manera vincularíem l'èxit d'aquest context a una supervisió adequada al risc de reincidència i als programes que poguessin incidir en els dèficits personals i d'integració social: “carència d'habilitats socials, distorsions cognitives, falta de control d'emocions, dependència a les drogues (...) manca d'inscripció laboral, d'habitatge, entre d'altres” (Cid, 2009:142).

3.6. L'efectivitat de la suspensió condicional

Dins d'aquest context teòric, i com aspecte necessari per a l'abordatge en aquesta investigació, s'introdueix en aquest darrer apartat l'anàlisi d'algunes teories que justifiquen aquells factors que poden ser indicadors per afavorir l'efectivitat de la suspensió condicional de la pena com a mesura alternativa a la pena privativa de llibertat.

Una primera teoria és la que fa referència a *la prevenció especial de la pena en negatiu*, és a dir, el retorn a la pena privativa de llibertat en el cas de la comissió d'un nou delictes i, per tant, no comporta una reducció de la delinqüència (Von Hirsch et al. 1999). A l'estudi de Weatherburn i Bartells (2008), esmentat per Cid (2009:52), comparen "l'efectivitat de la suspensió de la pena (sense supervisió) i d'una modalitat de *Probation* amb poc nivell de supervisió" i arriben a la conclusió que, tot i el diferent règim davant l'incompliment (en el primer cas l'incompliment comporta l'execució de la pena de presó), la suspensió no és més efectiva que la *Probation*. El problema d'aquest estudi és que no està comparant totalment dues sancions no intrusives, per la qual cosa, escau descartar que en els resultats influeixi el possible efecte rehabilitador de la *Probation*".

Una segona teoria és la que prové del *principi de risc* (corrent *What Works*). Aquesta teoria vincula la reincidència amb els factors criminògens, és a dir, "els dèficits de la persona que contribueixen a la seva activitat delictiva" (Cid, 2009: 52). Si aquests factors són poc rellevants (no comporten desocialització), ni tampoc trajectòries delictives, per les seves característiques (delinqüents primaris, delictes lleus, etc.), la imposició de sancions orientades a intervenir en aquests no reduirà la taxa de reincidència respecte de les persones a les quals se'ls imposi mesures no intervencionistes (Mair, 2004).

La investigació prèvia en l'àmbit de l'efectivitat de sancions en delinqüents de baix risc indica, en primer lloc, que la probabilitat de reincidència es redueix en relació a la pena de presó (Cid, 2007) i, en segon lloc, atesa la inexistència de factors criminògens rellevants, la sanció no millora l'efectivitat d'aplicació d'una pena alternativa a la presó (Raynor, 2007).

En relació a la teoria que prové del *principi de risc* es poden tenir en compte també els dèficits en els que ha d'incidir la supervisió judicial com a intervenció rehabilitadora en perfils de risc mig o alt de reincidència, i que són: insuficients habilitats socials, distorsions cognitives, manca de formació professional, carència de vincles familiars i entorns d'amistats delinqüencials (Mc Guire, 2002). Per aquests motius, els continguts principals de la sanció penal són, entre d'altres, la realització de programes dirigits a intervenir en les persones de les característiques esmentades anteriorment. En una de les avaluacions realitzades per Hollis (2007:8) "en persones condemnades a penes comunitàries en 2004, aquestes van tenir una taxa de reincidència significativament inferior a l'esperada, ateses les variables de risc analitzades".

Una tercera teoria és la del *delinqüent ocasional*, que es basa en l'oportunitat (Garrido, Stangeland, Redondo, 2006: Cap. 11), que considera l'oportunitat com aquella situació que es dona o es pot donar en persones per delinquir. Dins d'aquesta teoria podrien estar inclosos aquells delinqüents primaris que, inicialment, no tenen trajectòria delinqüencial i es pot fer una hipòtesi en relació a que, probablement, el fet delictiu s'ha produït per un efecte d'oportunitat.

La quarta teoria fa referència al *desistiment de l'individu*, i es basa en la reducció de la freqüència de la comissió delictiva amb el pas del seu cicle vital, com són els èxits o l'assoliment de determinats objectius associats a la rehabilitació com, per exemple, la inserció laboral. Segons Sampson i Laub (citats per Cid, 2009:55 i 130), els factors més rellevants associats al desistiment de la delinqüència "consisteixen en l'establiment de nous vincles socials, en particular l'àmbit de la parella i el laboral".

També Farrall (2002), a la seva teoria del control, avala aquesta conclusió quan esmenta que la motivació realista pel canvi, trobar una feina i reforçar els vincles familiars, de parella o establir-ne de nous, són els factors principals que expliquen que unes persones desisteixin de delinquir mentre que d'altres no ho fan. A més, s'ha de valorar no únicament els factors externs de la persona, sinó també els factors subjectius. Seguint a Maruna (2001), sembla coherent que el procés de desistiment impliqui, a més d'elements externs, un procés de

desetiquetatge individual que comença perquè la persona no es vegi a sí mateixa com un delinqüent.

Un altre aspecte a tenir en compte és que el moviment "What Works" revaloritza la teoria de l'aprenentatge (Garrido, Stangeland i Redondo, 2006: cap. 9) com un medi per aconseguir el desistiment de l'individu. Considera que el comportament delictiu ha estat après per l'individu en el contacte amb altres persones o grups (*contaminació ambiental*) que han reforçat aptituds i comportaments, així com també sentiments, que poden portar a la conducta delictiva.

Conseqüentment, els teòrics de la rehabilitació puntualitzen que els programes dirigits a l'establiment o aprenentatge de conductes pro-socials, tenen un impacte moderat però positiu vers la reincidència

Per últim, recentment, Josep Cid i Joel Martí (2011), s'apropen més a un sistema teòric integrat del desistiment on es planteja la importància de dos tipus de factors: uns condicionants del canvi i no transformables (com són la trajectòria vital i l'edat de la persona) i uns altres més contingents que dependran de les interaccions socials de la persona. D'aquesta manera, situa les narratives de canvi com un element que acompanya el procés de desistiment per tractar d'entendre les causes (contingents o condicionants del canvi) que poden justificar la existència o no d'aquestes narratives.

En relació a les teories esmentades anteriorment, el plantejament inicial de l'equip investigador havia estat el d'analitzar el màxim de factors criminògens relacionats amb el subjecte i el compliment òptim de la mesura judicial. És a dir, quins eren aquells elements que podien evitar la reincidència per afavorir la rehabilitació i reinserció de la persona tenint en compte: l'aplicació de la pena (durada, condicions d'execució, etc.), la trajectòria delictiva, el principi de risc (característiques de la personalitat i les carències associades), així com la trajectòria vital i la motivació de l'individu per desistir de delinquir.

No obstant, la manca d'informació concreta d'algunes variables ha dificultat en gran manera el desenvolupament de l'anàlisi de les dades des de la perspectiva esmentada. Per exemple, no disposar de la informació aportada

pels informes d'assessorament previs (només el 33% de la mostra té informes d'assessorament tècnic); la manca de bons diagnòstics específics o l'absència dels mateixos explicitats; no identificar les substàncies d'abús; desconèixer les pautes de tractament o els antecedents terapèutics; la motivació personal i les característiques de suport relacional, etc., no han permès vincular suficientment la trajectòria de l'individu amb els resultats del compliment judicial i, per tant, ha comportat descartar variables d'estudi rellevants inicialment proposades en la recerca.

Per tot això, el present estudi s'ha basat en gran part en l'anàlisi de l'efectivitat de la mesura judicial en base a la taxa de reincidència i la relació d'aquesta amb aquelles variables de les que s'ha obtingut informació. Prenent en consideració aquest argument, el punt 5.5 també desenvolupa amb més detall la metodologia emprada en aquesta recerca.

4. Hipòtesis

Les hipòtesis plantejades per contrastar els objectius són les següents:

Hipòtesi: Tipus de delictes

1.1 Els delictes contra la seguretat col·lectiva, concretament els delictes contra la seguretat vial i contra la salut pública, han estat els més habituals a l'hora d'atorgar una suspensió judicial.

Hipòtesi: Factors sociodemogràfics

2.1 Els factors individuals i socials (com ara el nivell d'instrucció acadèmica, la situació laboral, la situació familiar) incideixen significativament en la reincidència del subjecte.

Hipòtesi. Factors de salut mental i toxicològics

3.1 Els problemes de salut mental influeixen en la probabilitat de tornar a delinquir?.

3.2 Es reincideix més quan l'inici del consum és en una edat primerenca?.

3.3 La reincidència està condicionada pels anys de consum i el tipus de substància d'abús principal?.

3.4 Els consumidors de dues o més de dues substàncies seran més reincidents?.

3.5 Aquells que finalitzen el tractament de deshabitació associat a la suspensió de la pena privativa de llibertat tenen un nivell de reincidència més baix que els que no finalitzen el tractament per abandonament.

Hipòtesi. Tipus de suspensió

4.1 Les persones amb suspensió judicial ordinària tenen un nivell de reincidència menor que aquelles a les que se'ls ha sospès la pena de forma extraordinària.

5. Metodologia

La metodologia d'aquesta investigació es basa en el disseny, explotació i anàlisi d'una base de dades. Aquesta recerca analitza, per una banda, els expedients judicials físics (testimoni de sentència, informes d'assessorament, informes de seguiment judicials i altra documentació) de la mostra, així com els expedients informàtics del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, tant del Sistema Informàtic de Justícia Juvenil (SIJJ) com del Sistema Informàtic Penitenciari Català (SIPC). La informació s'ha obtingut mitjançant l'explotació específica de les dades proporcionades per les fonts abans esmentades.

Les dades dels programes de la mostra han estat proporcionades per l'Àrea de Mesures Penals Alternatives (AMPA) que, sota l'acord de signatura de compromís de confidencialitat, les ha facilitat, exclusivament pel seu anàlisi i la finalitat de la recerca, tal com s'estableix a la Llei orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de protecció de dades de caràcter personal (LOPD) i pel Reial decret 1720/2007, de 21 de desembre, de desenvolupament de la LOPD.

L'equip d'investigadors ha dissenyat una base específica per a la recollida de dades i ha treballat amb el programa estadístic SPSS per l'anàlisi i descripció de les diferents variables objecte d'aquest estudi. Els procediments estadístics utilitzats han estat taules de freqüències i de contingència, que han permès obtenir la descripció de la distribució dels resultats en la mostra, així com la significació entre la relació de les variables mitjançant els valors Phi, i el contrast dels percentatges corregits tipificats.

5.1. Població objecte d'estudi

La població diana d'aquesta recerca és la formada per aquelles persones que al llarg de l'any 2007 van ser donades d'alta en un programa de MPA, per part de l'AMPA, com a conseqüència de la suspensió judicial de la seva pena privativa de llibertat, condicionada a l'obligació de realitzar un programa de tractament ambulatori de deshabitació, o bé a l'obligació de realitzar un programa d'internament en centre de deshabitació.

Dins d'aquest marc d'actuació s'ha delimitat la selecció de la mostra a programes atorgats pels jutjats de la província de Barcelona. La recollida de dades es va tancar a 31 de juliol de 2012, de forma que el període de seguiment ha estat comprès entre un mínim de 4 anys i 7 mesos i un màxim de 5 anys i 7 mesos⁹.

5.2. Selecció de la mostra

El nombre total de programes inicialment seleccionats ha estat de 360, vinculats a delictes que han suposat suspensions de penes privatives de llibertat atorgades l'any 2007 pels jutjats de la província de Barcelona. És necessari aclarir que, en molts casos, una persona tenia més d'un programa (ha estat sentenciat per diferents fets delictius), per tant, la mostra final analitzada és inferior al total de programes.

Al llarg de l'explotació de dades, consultant els expedients judicials i per mitjà de les sentències i d'altre documentació, s'ha pogut comprovar que alguns programes d'aquests 360 eren substitucions judicials o mesures de seguretat (article 88 i article 97 i següents, del CP), motiu pel que també han estat descartats de la mostra estudiada.

⁹ El període recomanable per l'estudi de la reincidència és de 5 anys, segons Caixal i Roca (2002), i en "Alternativa a la presó", Revista *Presència*, núm. 1812. Del 17 al 23 de novembre del 2006. Any XLI. També es suggereixen 4 anys de seguiment, tot i que matisant que per períodes de suspensió ha de ser major, en Cid (2007).

És per aquestes raons que la mostra final ha estat de 237 persones a les quals, al llarg de l'any 2007, se'ls va atorgar una suspensió judicial, condicionada a l'obligació de realitzar un tractament terapèutic ambulatori o d'internament de deshabitació, tal com s'estableix als articles 80 i següents del CP.

5.3. Descripció de la mostra

Del total de la població objecte d'estudi, la mostra final ha estat de 237 persones que, durant l'any 2007, se'ls ha donat d'alta en un programa de MPA que consisteix en l'obligació de realitzar tractament de deshabitació dins l'àmbit judicial de la província de Barcelona.

Taula 1. Distribució per nacionalitats

Nacionalitat	Freqüència	Percentatge
Espanyol	201	84,80
Estranger	36	15,20
Total	237	100

D'aquesta mostra, 201 subjectes, és a dir, el 84,80% tenen nacionalitat espanyola. Del 15,20% restant, les nacionalitats registrades amb major representació són la marroquina amb un 2,10% del total de la mostra i amb un 3%, l'equatoriana. El 10,10% restant de la mostra està compost per unes 20 nacionalitats i per tant, tenen una representació de menys d'1% cadascuna (veure Annex 10.4).

Respecte a la variable gènere, s'observa que respecte del total de subjectes de nacionalitat espanyola, el percentatge d'homes és del 89,50% respecte del de les dones de nacionalitat espanyola, amb un 10,50%. Pel que fa al percentatge d'homes de la resta de nacionalitats, respecte de les dones és d'un 91,7% d'homes vers un 8,3% de dones. A la taula 2 es pot consultar la distribució general per gènere sense tenir en compte les nacionalitats.

Taula 2. Distribució per gènere

Sexe	Freqüència	Percentatge
Home	212	89,50
Dona	25	10,50
Total	237	100

Pel que fa a l'edat de la mostra en el moment de cometre el fet delictiu, la mitja d'edat és de 34,7 anys (Sd=9,09), amb una edat mínima de 18 i una màxima de 64 anys. Si es té en compte la variable de gènere, l'edat mitja del grup d'homes és de 34,07 anys (Sd=8.96) i en el grup de les dones és de 35,04 anys (Sd=10,26). A partir de la comparació de mitjanes amb la Prova T, s'observa que no existeixen diferències significatives ($p \leq 0,623$).

Taula 3. Situació familiar

Situació familiar	Freqüència	Percentatge
Sense família	13	5,50
Família origen	70	29,50
Família pròpia / Parella	82	34,60
Altres	39	16,50
Total	204	86,10
Sense dades	33	13,90
Total mostra	237	100

Del total de la mostra s'ha pogut registrar, tal i com es pot observar en la taula 3, la situació familiar del 86,10%. Dit això, es pot apreciar com, el 5,50% de la mostra apareixen sense família, el 29,50% viuen amb la família d'origen i el 34,60% han establert una família pròpia o amb parella. El 16,50% restant, conviuen amb amics, familiars de segon grau o comparteixen habitatge amb desconeguts. De la mostra total, el 67,20% té fills, encara que no en tots els casos al seu càrrec o conviuen amb ells.

En relació als estudis cursats de la població estudiada, només s'han pogut recollir la informació del 63,30% dels expedients i informes consultats. Observem que el 13,10% no té estudis ni ha finalitzat cap formació reglada. El 35,40% només van cursar estudis obligatoris, encara que no en tots els casos

estan finalitzats i, finalment, el 14,80% va cursar formació post obligatòria (batxillerat, formació professional o universitària).

Taula 4. Anàlisi de reincidència en funció dels estudis cursats

Formació	Freqüència	Percentatge
Sense estudis	31	13,10
Estudis obligatoris	84	35,40
Estudis postobligatoris	35	14,80
Total	150	63,30
Sense dades	87	36,70
Total mostra	237	100

Nota: Sense estudis: analfabets, o sense finalitzar estudis primaris. Estudis obligatoris: Educació General Bàsica (EGB) o Educació Secundària Obligatòria (ESO). Estudis Post-obligatoris: Formació Professional, Batxillerat, Estudis Universitaris i superiors.

En relació amb els seus antecedents judicials, el 23,20% de la població a la que es va concedir la suspensió de la pena privativa de llibertat, li havia estat imposada una mesura penal alternativa amb anterioritat (taula 5). Un 36,70% va complir una condemna a centre penitenciari abans de la suspensió atorgada en el 2007 (taula 6).

Taula 5. Antecedents MPA previ

		Freqüència	Percentatge
MPA previ	No	182	76,80
	Sí	55	23,20
Total		237	100

Taula 6. Antecedents Ingress penitenciari previ

		Freqüència	Percentatge
Presó prèvia	No	150	63,30
	Sí	87	36,70
Total		237	100

5.4. Variables objecte d'estudi

En aquesta recerca es planteja que existeix reincidència en les persones que han comès un nou delictes, en data posterior a la d'accés efectiu al règim obert de la pena base i que implica un nou ingrés a la presó o l'atorgament d'una nova suspensió de pena. Per aquest motiu, les variables enregistrades han estat aquelles que han facilitat informació respecte de la població objecte d'estudi per discriminar aquells individus que no tornen a reincidir comparant-los amb aquells que si que ho fan.

És per això que s'ha valorat la necessitat de desplegar un conjunt de variables que han aportat les dades suficients per poder contrastar els subjectes reincidents dels no reincidents, així com valorar aquells factors que hagin pogut ser indicadors de facilitar o reduir noves conductes delictives. Les variables d'estudi es divideixen en tres àrees bàsiques (veure Annex 10.1).

La metodologia de treball d'aquest estudi facilita l'anàlisi de la informació proporcionada pel creuament de les dades de les diferents variables de tots els subjectes estudiats amb l'objecte de contrastar les hipòtesis inicials respecte a les causes que poden influir en la reincidència. Aquesta també permet observar l'adequació d'aquest tipus de mesures judicials respecte d'altres, com poden ser les penes privatives de llibertat, en quant a criteris de minimització de reincidència.

5.5. Metodologia respecte del concepte d'efectivitat

Existeixen estudis que valoren l'efectivitat en funció de la comparació de taxes de reincidència del grup de subjectes amb suspensions judicials en front de grups de subjectes amb penes privatives de llibertat i es determina si aquesta diferència és significativa (Cid, 2009).

Per analitzar l'efectivitat de les suspensions judicials en aquest estudi, tal com ja s'argumentava al punt 3.6. d'aquest document (pàg. 27) s'ha obtingut, en primer lloc, l'índex de reincidència. Per obtenir aquesta taxa s'ha fet un seguiment temporal dels individus per comprovar si havien comès nous fets delictius a Catalunya (amb data posterior a l'atorgament de la suspensió) que hagin comportat un nou programa d'MPA o nou ingrés a presó.

En segon lloc, aquesta taxa ha estat el punt de partida per analitzar, amb taules de contingència, la incidència d'aquells factors criminògens que podien influir en l'efectivitat de les suspensions judicials, com per exemple, factors individuals, situació laboral, formativa, vincles socials i familiars, etc.

En tercer lloc, amb aquesta metodologia, aquest estudi pretén comprovar si el tipus de substància i l'historial toxicològic, el programa de tractament i la finalització correcta de la condemna formen part d'objectius rehabilitadors rellevants en el procés personal dels subjectes i en el compliment efectiu de la mesura judicial.

En conclusió, partint d'un grup inicial experimental, s'han extret dos subgrups diferenciats en els que han reincidit i aquells que no ho han fet. Seguint amb la justificació teòrica de l'efectivitat de les suspensions condicionals, s'han analitzat els factors esmentats anteriorment amb l'objectiu d'aconseguir dades que, creuades amb els nivells de reincidència, poden aportar resultats vers els objectius d'aquesta investigació.

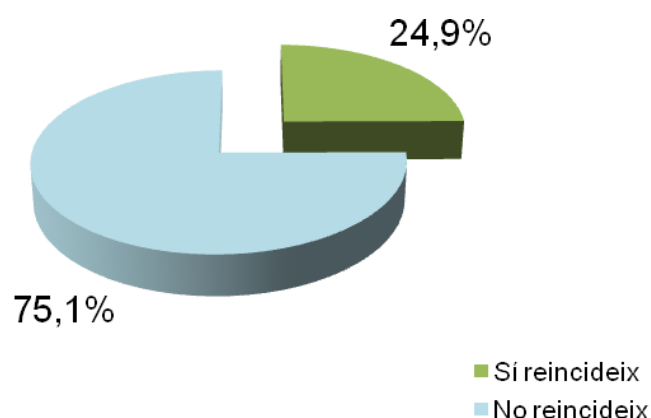
6. Resultats

6.1. Taxa de reincidència

Per observar l'efectivitat de l'aplicació de les suspensions judicials es determina quin percentatge de la població estudiada torna a reincidir en un període de 5 anys i mig, és a dir si el subjecte ha tornat a cometre un delictes després de la data d'atorgament de la suspensió.

Del total de la mostra, 178 subjectes (75,10%), no tornen a cometre cap delictes, i 59 subjectes (el 24,90%) restant, tornen a cometre un delictes sentenciat amb presó o una mesura penal alternativa.

Gràfic 2. Taxa de reincidència

Si s'observen més detingudament el percentatge de reincidència obtingut, es poden distingir dos grups: en primer lloc, el dels que no reincideixen amb pena de presó són un total de 210 subjectes, dels quals, un subgrup format per 178 subjectes (84,80%) tampoc reincideixen amb una mesura penal alternativa. La resta (o sigui 32), que és el 15,20%, corresponen als que han reincidit i se'ls ha aplicat una nova MPA. En segon lloc, tenim el grup dels que reincideixen i que són condemnats a una nova pena de presó, que són 27 subjectes, d'aquest el 66,70% (18 individus) no tenen cap causa nova en MPA i, finalment, el 33,30% restant (9 subjectes), tornen a tenir noves condemnes, també en MPA.

Taula 7. Distribució Reincidència MPA - Presó

			Reincidència presó		Total
			no	si	
Reincidència en MPA	no	Freqüència	178	18	196
		%	84,80	66,70	82,70
	sí	Freqüència	32	9	41
		%	15,20	33,30	17,30
Total			210	27	237
			88,60	11,39	100
			Valor		Sig.
			0,150		0,010

Dels nivells de reincidència amb noves MPA (en total 41 subjectes reincidents), 17 reincideixen una vegada, 5 reincideixen dos cops i només 2 subjectes reincideixen en tres o més ocasions. Ens quedaria un quart grup de 17 persones, que reincideixen com a mínim un cop, però es desconeix el nombre total de vegades.

En quant als nivells de reincidència amb noves entrades a presó, dels 27 subjectes, 18 tenen una nova entrada a presó, 8 tenen dues entrades i només 1 subjecte, entre tres vegades a presó durant l'interval de temps entre 4 ½ i 5 ½ anys.

6.2. Resultats per tipologia de delictes

Es van atorgar suspensions a 237 subjectes, per 348 delictes registrats (97,80%) i 8 faltes (2,20%), a més de 4 casos dels que no s'ha obtingut aquesta informació. En relació a la tipologia delictiva, s'observa que els que es donen amb més freqüència són els delictes relacionats amb la seguretat col·lectiva, (el 35%). Aquests fan referència a: la conducció sota la influència de begudes alcohòliques, conducció temerària, contra la salut pública i el cultiu, tràfic o elaboració de substàncies il·legals.

Els delictes que es troben en segon lloc pel que fa al nombre de suspensions són els delictes contra el patrimoni, en els quals es troben inclosos: l'apropiació indeguda, els furts, els furt d'ús de vehicle a motor, robatori amb violència, robatori amb intimidació, robatori amb força en les coses i la violació de domicili.

El tipus de delicte que se situa en tercer lloc pel que fa al nombre de suspensions és el de lesions, que inclou: lesions, lesions per violència domèstica, lesions per imprudència i maltractament familiar. La resta de tipologies delictives es situen per sota d'una freqüència del 10,00% (Veure Annex 10.5).

Taula 8. Distribució per tipologia delictiva

Tipologia delictiva	Freqüència	Percentatge
Contra la vida	2	0,60
Lesions	50	13,90
Contra llibertat	12	3,30
Contra int. moral	4	1,10
Contra llibertat sexual	1	0,30
Contra intimitat	1	0,30
Contra honor	1	0,30
Contra patrimoni	105	29,20
Contra seguretat col·lectiva	127	35,30
Falsedats documental	9	2,50
Contra administració de justícia	16	4,40
Contra dret fonamental	1	0,30
Contra ordre públic	7	1,90
Altres delictes o faltes	20	5,60
Sense dades	4	1,10
Total	360*	100

(*) Del total de 360 delictes, 348 són delictes i 8 són faltes, a més dels 4 casos en què no s'ha obtingut aquesta informació

Segons les dades obtingudes en la taula 9, la durada de les suspensions són, principalment, entre dos i tres anys, 32,10% i 39,70% respectivament. Les suspensions inferiors o igual a un any, suposen un 9,30% del total de les suspensions atorgades, i finalment, les que amb menys freqüència es donen són les que superen els tres anys de suspensió.

La mitjana de temps imposada és de 958.10 dies ($Sd=407,59$), és a dir uns dos anys i mig per mesura. La durada mínima registrada és de tres mesos, i la màxima és de 5 anys.

Taula 9. Distribució per durada de la suspensió

		Freqüència	Percentatge
Vàlids	Fins a un any	22	9,30
	Dos anys	76	32,10
	Tres anys	94	39,70
	Quatre anys	17	7,20
	Cinc anys	17	7,20
Sense dades		11	4,60
Total		237	100

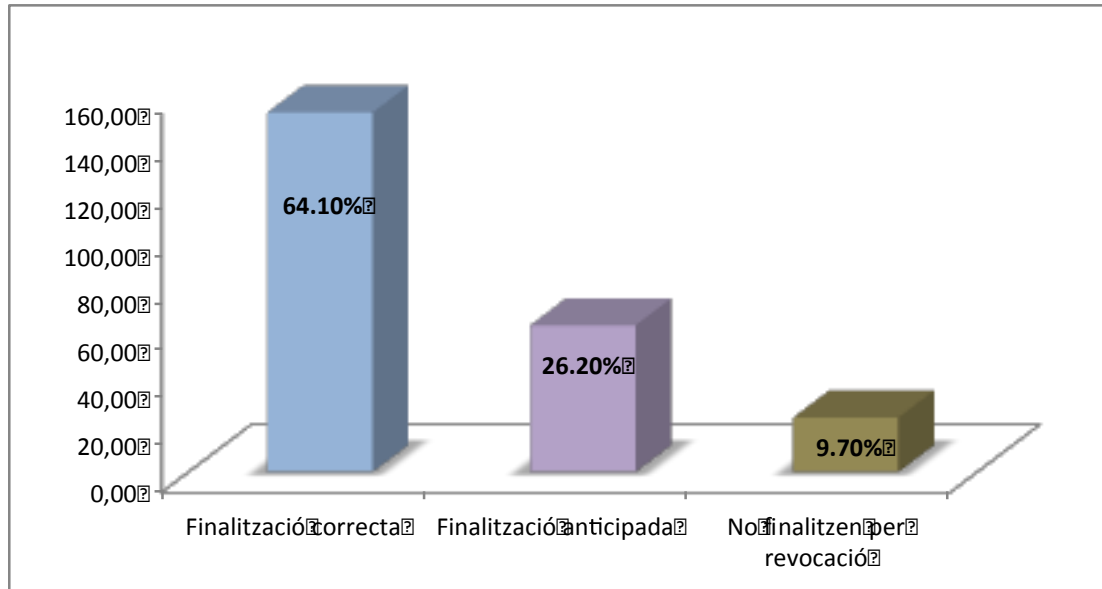
La mitjana de temps transcorregut entre la data dels fets delictius i la data d'atorgament de la suspensió, és de 30,62 mesos ($Sd=27.17$), uns dos anys i mig. El 64,7% de les suspensions són atorgades, durant els tres primers anys després d'haver comés el delictes. El 35,3% de les suspensions restants, triguen 3 o més anys en ser atorgades, malgrat en aquest cas es desconeixen les circumstàncies que hi incideixen.

En relació al compliment d'aquestes suspensions, s'observa que la mitjana de temps d'execució de la mesura és de 23,41 mesos ($Sd=11.743$), gairebé dos anys. El rang de temps oscil·la des d'un període inferior a un mes fins a un màxim de 52 mesos. L'inici de la intervenció compta a partir de la primera entrevista del delegat d'execució de mesures. A partir d'aquí es poden produir diferents circumstàncies: finalització en el temps imposat, proposta de canvi de mesura, finalització per altres motius (alçament anticipat, trasllat d'expedient a una altra comunitat autònoma, revocació per incompliment, etc).

De les 237 mesures atorgades durant el 2007, el 64,10% van finalitzar correctament l'execució de la mesura amb l'AMPA, per compliment del temps imposat. El 26,20% va finalitzar abans del termini imposat per sentència, per altres motius com: alçament anticipat, defunció o trasllat fora de Catalunya i altres causes administratives. Només el 9,70% de les mesures, varen ser

revocades per incompliment de les condicions establertes en sentència o per la comissió d'un nou fet delictiu.

Gràfic 3. Distribució de subjectes per tipus de finalització de la suspensió

6.3. Resultats dels factors sociodemogràfics

Les dades consultades han permès l'anàlisi de factors personals i socials que poden estar relacionats amb la "reincidència/no reincidència".

En relació al nivell d'estudis realitzats, només s'ha pogut recollir informació en el 63,29% dels casos (només en 150 del total de 237 subjectes). No es troba una diferència significativa en els reincidents i no reincidents ($p \leq .290$).

Taula 10. Distribució de Reincidència per nivell d'estudis

			Reincidència		Total
			No Reincidència	Reincidència	
Estudis	Sense estudis	Freqüència	25	6	31
		%	20,2	23,1	20,7
	Estudis obligatoris	Freqüència	67	17	84
		%	54,0	65,4	56,0
	Estudis Postobligatoris	Freqüència	32	3	35
		%	25,8,	11,5	23,3
Total	Freqüència		124	26	150
	%		89,02	10,97	100
			Valor		Sig.
			0.128		0.290

En relació a la situació familiar hi ha una relació significativa amb la reincidència, amb un valor de Phi de 0,208 ($p \leq 0,031$). En concret, els que no tenen família estan sobrerrepresentats en els reincidents (15,40% front el 4,20% dels no reincidents). Respecte a aquesta variable s'ha obtingut informació del 86,07% de la mostra (204 subjectes).

Si ens fixem en la taxa de reincidència, els que no tenen família són els més reincidents, concretament el 46,20% de la mostra torna a reincidir. El segon grup amb més reincidència, amb un 25,60%, es troba dins la categoria "altres" (convivint amb amics, familiars de segon grau, amb desconeguts, etc.) que formen el 19,10% en relació al total. En tercer lloc, hi hauria la categoria

“família pròpia/parella” amb un 15,90% i, en darrer lloc, apareix la “família d’origen”, als que pertanyen els menys reincidents, amb un 14,30%.

Taula 11. Distribució Reincidència - Situació familiar

		Reincidència		Total	
		No Reincidència	Reincidència		
Situació familiar	Sense família	Freqüència	7	6	13
		%	53,80	46,20	6,40
	Família origen	Freqüència	60	10	70
		%	85,70	14,30	34,30
	Família pròpia / Parella	Freqüència	69	13	82
		%	84,10	15,90	40,20
	Altres	Freqüència	29	10	39
		%	74,40	25,60	19,10
Total		Freqüència	165	39	204
		%	80,90	19,10	100
			Valor		Sig.
			0,208		0,031

Nota: Altres: convivència amb familiars de segon grau, amics o amb desconeguts

En relació a la variable fills, i tot i que la informació obtinguda només correspon al 75,90% dels casos (180 subjectes), s’ha pogut establir que no hi ha relació significativa ($p \leq 0,821$) entre el fet de tenir fills i la reincidència. La mitjana de fills per cap és de 0,94 amb un mínim de 0 i un màxim de 5. El 56,70% (102 subjectes) en té 1 o més fills, fet que no necessàriament comporta la convivència amb aquest/s, i finalment el 43,30% (78 subjectes) no té cap fill.

Taula 12. Distribució Reincidència - Fills

		Reincidència		Total	
		No	Reincidència		
		Reincidència			
Fills	No	Freqüència	63	15	78
		%	43,80	41,70	43,30
	Si	Freqüència	81	21	102
		%	56,30	58,30,	56,70,
Total		Freqüència	144	36	180
		%	80,00	20,00,	100,
			Valor		Sig.
			0,017		0,821

En quant a la variable treball, taula 13, s'ha obtingut informació del 81,10% (204 subjectes) de la mostra. Hi ha una relació significativa entre haver treballat o no i la reincidència ($p \leq 0,057$) amb un nivell de confiança del 90%.

Del grup de subjectes que no han treballat mai, i que són el 10,08% (22 subjectes), han tornat a delinquir el 36,40% (8 subjectes) i s'obté la taxa més alta de tots els reincidents.

En relació al grup que no ha treballat durant el compliment de la mesura, i que són el 21,60% (44 subjectes), han tornat a delinquir el 20,50% (9 subjectes), essent la segona taxa més alta de tots els reincidents.

Del grup que ha treballat durant el compliment de la mesura, i que són el 67,60% (138 subjectes), han tornat a delinquir el 15,20% (21 subjectes) i s'obté la taxa més baixa del total de reincidents.

Taula 13. Distribució Reincidència - Treball

			Reincidència		Total
			No Reincidència	Reincidència	
Situació laboral	No ha treballat mai	Freqüència	14	8	22
		%	63,60	36,40	10,80
	Ha treballat durant el compliment de la MPA	Freqüència	117	21	138
		%	84,80	15,20	67,60
	No ha treballat durant el compliment de la MPA	Freqüència	35	9	44
		%	79,50	20,50	21,60
Total		Freqüència	166	38	204
		%	81,40	18,60	100
			Valor		Sig.
			0,167		0,057*

(*) Nivell de significació de 0,100

6.4. Resultats dels factors de salut mental i toxicologia

La informació en relació a la problemàtica de salut mental de la població estudiada no és concloent. El nombre de subjectes sense informació en les fonts consultades ha estat molt rellevant i, per tant, l'absència de dades no ha permès saber si existeix relació entre la reincidència i patir alguna malaltia mental.

En el 83,50% dels casos no hi consta de forma explícita cap referència de psicopatologia, o l'absència d'aquesta i, per tant, no es pot afirmar que el subjecte pateixi o no cap tipus de trastorn mental ja que, com s'ha apuntat, no es disposa de la informació necessària per analitzar estadísticament les dades.

Taula 14. Distribució Reincidència – Salut Mental

			Reincidència		Total
			No Reincidència	Reincidència	
Diagnòstic	Trastorns	Freqüència	9	3	12
Salut Mental	psicòtics	%	75,00	25,00	5,10
	Trastorn de l'ànim	Freqüència	10	5	15
		%	66,66	33,33	6,30
	Trastorns de personalitat	Freqüència	9	2	11
		%	81,81	18,18	4,60
	Altres trastorns	Freqüència	1	0	1
		%	100,00	0,00	0,40
	Sense dades	Freqüència	149	49	198
		%	75,25	24,74	83,50
Total		Freqüència	178	59	237
		%	75,10	24,90	100
			Valor		Sig.
			0,070		0,883

En relació al consum de tòxic, s'ha fet una anàlisi de dades referent a l'edat d'inici i els anys de consum dels subjectes, obtenint la informació en el 45,99% dels casos (109 subjectes). En aquesta recerca l'edat mitja d'inici del consum

del total de la mostra és de 17,46 (Sd=4,84), amb una edat mínima d'inici de 10 anys i una edat màxima de 33 anys.

Si es desglossa aquesta informació, tal i com observem a la taula 15, les dades mostren que la diferència d'edat en l'inici del consum de tòxics entre els reincidents i no reincidents és estadísticament significativa ($p \leq 0,03$), el grup de reincidents (amb una mitjana de 16,38 anys) comença a consumir abans que el grup de no reincidents (17,76 anys).

Segons la informació de la taula 15, no hi ha diferències significatives entre la mitjana d'anys de consum entre els reincidents i els no reincidents.

Taula 15. Distribució Reincidència – Historial consum de tòxics

	Reincidència	N	Mitjana	Desviació típ.	p
Edat inici consum de tòxics	No Reincidència	85	17,76	5,016	0,039
	Reincidència	24	16,38	4,105	
Anys de consum	No Reincidència	85	17,74	9,349	0,144
	Reincidència	24	17,83	6,558	

A la taula 16 s'observa que la mitjana d'anys de consum és de 16,12 anys (Sd=7.41), amb un mínim d'un any i un màxim de 42 anys. El 64,20% de la mostra obtinguda (70 subjectes) es situa per sota de vint anys consum.

Taula 16. Freqüència Anys de consum

		Freqüència	Percentatge
Anys de consum	De 1 a 5 anys	7	6,40
	De 6 a 10 anys	16	14,70
	De a 11 a 15 anys	24	22,00
	De 16 a 20 anys	23	21,10
	De més de 20 anys	39	35,80
	Total	109	100,00
Sense dades		128	
Total		237	

En quant el temps de consum, no necessàriament amb abús o dependència, del grup del que s'han obtingut dades, el 35,80% es situen sobre la franja

d'usuaris amb un consum de més de 20 anys. Només un 6,40% dels usuaris es situen amb una història de consum per sota dels 5 anys.

Taula 17. Reincidència en funció dels anys de consum

			Reincidència		Total
			No Reincidència	Reincidència	
Anys de consum	De 1 a 5 anys	Freqüència	6	1	7
		%	85.72%	14.28%	6.40%
	De 6 a 10	Freqüència	13	3	16
		%	81.25%	18.75%	14.70%
	De a 11 a 15 anys	Freqüència	20	4	24
		%	83.33%	16.66%	22.00%
	De 16 a 20 anys	Freqüència	17	6	23
		%	73.91%	26.08%	21.10%
	De més de 20 anys	Freqüència	29	10	39
		%	74.35%	25.64%	35.80%
Total		Freqüència	85	24	109
		%	77.98%	22.01%	100%
			Valor		Sig.
			0.108		0.868

En relació a la reincidència en funció dels anys de consum de la taula 17, només s'ha pogut recollir informació en el 45,99% dels casos (109 dels 237 subjectes). No es troba una diferència significativa en els reincidents i no reincidents ($p \leq 0,868$).

Es parteix de la idea de substància "d'abús principal" com aquella per la qual el subjecte es vincula al tractament de deshabitació. Aquesta no descarta l'existència de consum d'altres tipus de drogues, com es pot comprovar més endavant.

Si s'observa la taula 18, del total de la mostra s'han obtingut dades del 86,91% de la població (209 subjectes). La relació entre el tipus de substància d'abús principal i la reincidència és estadísticament significativa ($p \leq 0,005$), és a dir, que depenent del tipus de consum del subjecte tindrà menys o més probabilitats de reincidir. Els que consumeixen heroïna estan sobrerrepresentats en els reincidents. Els consumidors de la resta de substàncies no.

La substància més freqüent és l'alcohol, que en el 54,90% dels casos apareix com a substància d'abús principal. En segon lloc, l'heroïna amb un 21,40%, i la

cocaïna, en tercer lloc, amb el 19,90%. Finalment, apareixen altres substàncies poc representades com drogues de disseny, el haixix i la marihuana amb un 3,40% de la mostra.

Del grup de subjectes que tenen com abús principal l'heroïna, i que són el 21,40% (44 subjectes), han tornat a delinquir el 36,40% (16 subjectes) d'aquests i suposen la taxa més alta de tots els reincidents.

Del grup de subjectes que tenen com abús principal "altres", el 3,90% (8 subjectes), ha tornat a delinquir el 25% (2 subjectes) i s'obté la segona taxa més alta de tots els reincidents.

Taula 18. Distribució Reincidència - Abús principal

			Reincidència		Total
			No Reincidència	Reincidència	
Abús principal	Alcohol	Freqüència	97	16	113
		%	85,80	14,20	54,90
	Heroïna	Freqüència	28	16	44
		%	63,60	36,40	21,40
	Cocaïna	Freqüència	37	4	41
		%	90,20	9,80	19,90
	Altres tòxics	Freqüència	6	2	8
		%	75,00	25,00	3,90
Total	Freqüència		168	38	206
	%		81,60	18,40	100
			Valor		Sig.
			0,252		0,005

La tercera taxa de reincidència més elevada és la del grup de subjectes que tenen com abús principal "l'alcohol", el 54,90% (113 subjectes), dels quals han comès un nou delicte els 14,20% (16 subjectes).

Per últim, del grup de subjectes que tenen com abús principal la cocaïna, el 19,90% (41 subjectes), ha tornat a delinquir el 9,80% (4 subjectes) i s'obté la taxa més baixa de tots els reincidents.

En quant a la taula 19, que mostra la freqüència per tipus de consum, el 23,2% de la mostra es registra com a consumidor abusiu d'una única substància tòxica, en contraposició al 76,8% que reconeix ser addicte a diferents substàncies.

La combinació més freqüent és que hi hagi un abús de més de tres drogues, independentment de la tipologia d'aquesta. La combinació de drogues més representades són l'alcohol i la cocaïna. Les altres combinacions no superen el 10%. El policonsum menys freqüent entre aquestes substàncies additives són les drogues de disseny, que no arriba a l'1%.

Taula 19. Freqüència per tipus de consum

		Freqüència	Percentatge
Tipus de consum	No policonsum	55	23,20
	Alcohol * Haixix	7	3,00
	Alcohol * Cocaïna	32	13,50
	Alcohol * Heroïna* Cocaïna	9	3,80
	Heroïna * Cocaïna	10	4,20
	Drogues de disseny	2	0,80
	Tòxics (més de tres tipus de drogues)	56	23,70
	Altres	4	1,70
	Total	175	73,80
	Sense dades	62	26,20
Total		237	100,00

En relació a la variable politoxicomania, s'han obtingut dades en el 100% de la mostra. A la taula 20 s'observa que existeix relació significativa entre el fet de consumir diferents tipus de drogues amb la probabilitat de ser reincident ($p \leq 0,017$).

Del grup de subjectes politoxicòmans, el 76.80% (182 subjectes), ha tornat a delinquir el 28,57% (52 subjectes). Del grup de subjectes no politoxicòmans, el 23,20% (55 subjectes), només reincideix el 12,72%. Segons els resultats, podem dir que el fet ser politoxicòman afavoreix la probabilitat de reincidir. Altrament, el fet de no ser politoxicòman disminueix la probabilitat de reincidir.

Taula 20. Distribució Reincidència - Politoxicomania

		Reincidència		Total	
		No Reincidència	Reincidència		
Politoxicomani a	No	Freqüència	48	7	55
		%	87,27	12,72	23,20
	Si	Freqüència	130	52	182
		%	71,42	28,57	76,80
Total		Freqüència	178	59	237
		%	75,10	24,89	100
			Valor		Sig.
			0,155		0,017

En relació al tipus de centre que assumeix el tractament de les diferents tipologies de tractament (taula 21) associades al compliment de les normes de conducta imposades en la suspensió de la pena privativa de llibertat són, principalment, recursos de la xarxa pública on els usuaris s'han vinculat a tractament ambulatori en un 73,40% dels casos.

Taula 21. Primer Centre on ha realitzat programat de tractament

		Freqüència	Percentatge
Tipus de centre	Ambulatori xarxa pública	174	73.40%
	Internament xarxa pública	12	5.10%
	Centre Privat	8	3.40%
	Altres	5	2.10%
	Total	199	84.00%
Sense dades	38	16.00%	
Total	237	100.00%	

Un 5,10% dels subjectes realitzen el tractament de manera no ambulatoria, és a dir, a partir d'un internament. El 3,40% dels subjectes realitzen el tractament de deshabitació en un centre privat.

A partir del contingut dels informes dels centres de tractament de deshabitació (taula 22), es detecta que el 59,90% dels usuaris van finalitzar correctament el tractament en el primer centre al que van ser derivats o ja estaven vinculats. El 9,30% dels subjectes no van finalitzar per abandonament i un 11% no va finalitzar per altres causes. Del total de la mostra, el 12,70%, passa per un

segon tractament, i només el 3,30% , passa per un tercer recurs terapèutic durant el compliment de la mateixa mesura judicial.

Taula 22. Freqüències per finalització de tractament.

		Freqüència	Percentatge
Vàlids	Finalitza tractament	142	59,90
	No finalitza per abandonament	22	9,30
	No finalitza per altres causes	26	11,00
	Total	190	80,20
Sense dades		47	19,80
Total		237	100

Nota: No finalitzat per altres causes: defunció, trasllat fora de Catalunya, alçament anticipat.

El percentatge de persones que finalitzen el tractament, i tornen a reincidir, és d'un 12,7%. Dels grups que no finalitzen el tractament per abandonament, tenim un índex de reincidència del 40,90%, i pels que no finalitzen per altres causes la reincidència és del 34,6%.

Tal i com observem a la taula 23, s'obtenen les dades del 80,16% (190 subjectes) del total de la mostra. La relació entre el resultat del primer tractament i la reincidència és estadísticament significativa ($p \leq 0,001$). L'anàlisi del contrast de percentatges mostra que és significativament superior, les persones que finalitzen correctament el tractament reincideixen menys. Per altre banda, les persones que no finalitzen per abandonament o per altres causes, tenen més probabilitat de reincidir.

Del grup de subjectes que no finalitza per abandonament del tractament, el 11,60% (22 subjectes), ha tornat a delinquir en el 40,90% (9 subjectes) dels casos i s'obté la taxa més alta de tots els reincidents.

Seguidament, del grup de subjectes que no finalitza el tractament per altres causes, el 13,70% (26 subjectes), ha tornat a delinquir el 34,61% (9 subjectes).

Finalment, del grup de subjectes que finalitza el tractament de forma adequada, el 74,70% (142 subjectes), només ha tornat a delinquir el 12,67% (18 subjectes).

Taula 23. Distribució Reincidència - Resultat Primer Tractament

			Reincidència		Total
			No Reincidència	Reincidència	
Resultat	Finalitza tractament	Freqüència	124	18	142
		%	87,32	12,67	74,70
	No finalitza per abandonament	Freqüència	13	9	22
		%	59,09	40,90	11,60
	No finalitza per altres causes	Freqüència	17	9	26
		%	65,38	34,61	13,70
Total		Freqüència	154	36	190
		%	81,05	18,94	100
			Valor		Sig.
			0,278		0,001

Nota: Entenem per finalitzat correctament, aquells tractaments que s'han mantingut en el pla terapèutic durant el termini del seguiment judicial.

6.5. Resultats dels tipus de suspensions atorgades

Per últim, s'han analitzat les dades per confirmar si hi ha diferències en els nivells de reincidència en funció dels articles penals aplicats (l'article 80 i següents, i l'article 87 del CP) en l'atorgament de la suspensió. En el 57% dels casos analitzats, es va aplicar la suspensió de la pena privativa de llibertat a partir dels articles 80-86 del CP, dels quals reincideixen un 25,19%.

Del 43% restant es suspèn la pena a partir de l'article 87 del CP i, d'aquests, van reincidir el 24,50%.

Si s'observa la taula 24, no s'aprecia que existeixi una diferència estadísticament significativa entre els percentatges de reincidència en base a l'article aplicat en la suspensió judicial. Per tant, no es pot afirmar que la reincidència analitzada en la mostra està directament relacionada amb el tipus d'article del Codi penal aplicat.

Taula 24. Distribució Reincidència - Tipus Art. CP

			Reincidència		Total
			No Reincidència	Reincidència	
Art. CP.	80 a 86	Freqüència	101	34	135
		%	74,81	25,19	57,00
	87	Freqüència	77	25	102
		%	75,50	24,50	43,00
Total		Freqüència	178	59	237
		%	24,90	75,10	100
Total			Valor		Sig.
			0,008		0,905

7. Conclusions

7.1. La reincidència

En aquesta investigació s'ha pogut analitzar una mostra per tal d'aconseguir l'índex de reincidència de la població estudiada en funció d'una sèrie de factors. La **taxa de reincidència obtinguda és del 24,9%**, és a dir, les persones e les quals ha estat suspesa la condemna, ordinària o extraordinària, amb obligació de tractament de deshabitació, i atorgada durant l'any 2007, tornen a cometre un nou delictes amb posterioritat (entre els anys 2007 i primera meitat del 2012). Aquesta nova pena imposada pot complir-se com a mesura penal alternativa o com a pena de presó (a Catalunya).

Un cop revisats els estudis previs, Capdevila i Ferrer (2009) obtenen una taxa de reincidència penitenciària del 40,3%. Anteriorment, altres taxes obtingudes van donar un resultat al voltant del 37,9% (Redondo i Luque, 1993) i del 37,4% (Luque, Ferrer i Capdevila, 2005). Les diferències que s'obtenen entre les taxes de reincidència penitenciària i la d'aquesta recerca es dedueix que poden venir donades per les característiques de la població d'estudi. Per tant, el perfil de les persones que compleixen penes de presó acostuma a ser per delictes més greus i/o amb una carrera delictiva més consolidada. En canvi, la mostra de la població estudiada compleix una mesura judicial en medi obert, en base a delictes menys greus i, en molts casos, són delinqüents primaris.

Analitzades altres recerques de reincidència, observem que, en el primer estudi autonòmic (Villacampa et. al., 2005) en què s'analitza la taxa de reincidència de persones condemnades a una mesura alternativa de caràcter penal (treballs en benefici de la comunitat i obligacions judicials) aquesta obté un valor del 16,1% (seguiment de 4 ½ fins 5 ½ anys).

La diferència entre aquestes taxes de reincidència poden ser donades, novament, per les característiques de la població d'estudi. En la recerca de Villacampa s'inclouen penes de TBC i totes les obligacions judicials oficiades al Departament de Justícia, programes formatius i tractaments. En canvi, aquesta investigació es centra exclusivament en la suspensió condicional de tractament de deshabitació.

Caixal i Roca (2002) a partir d'una mostra d'interns vinculats a tractament de deshabitació toxicològic en comunitat terapèutica intra i extrapenitenciari, amb un seguiment d'entre 4 i 7 anys, obtenen un resultat d'una taxa de reincidència del 36,5% (interns en comunitat terapèutica) i una taxa del 41,7% (interns del Departament d'Atenció Especialitzada). El perfil d'ambdues mostres reuneix algunes característiques en comú com la problemàtica toxicològica i el seu abordatge terapèutic, però les taxes obtingudes són superiors en relació a l'obtinguda en aquesta recerca.

Taula 25 Comparativa d'estudis amb taxes de reincidència.

Estudi	Població	Temps	Mostra	Reincidència
Caixal i Roca (2002)	Interns CT (art. 182 RP)	5-10 anys	259	36,5
	Interns DAE			41,7
Villacampa et. al. (2005)	Subjectes amb MPA finalitzada (any 2000)	4 ½ - 5 ½ anys	329	16,1
Luque et. al. 2004	Subjectes que surten de presó (any 1997)	5 anys	1555	37,4%
Capdevila i Ferrer (2008)	Subjectes que surten de presó (any 2002)	5 anys	1230	40,4
Cid (2007)	Subjectes condemnats durant dos mesos (1998)	8 anys	304 S.O.	13,8
			179 C.P.	73,2
Actual recerca (2013)	Subjectes amb susp. judicials (any 2007)	4 ½ - 5 ½ anys	237	24,9

Nota: CT (Comunitat terapèutica), DAE (Departament d'Atenció Especialitzada), CP (centre penitenciari); S.O. (suspensió ordinària)

Josep Cid (2007), va plantejar l'estudi d'una mostra de persones condemnades a penes curtes de presó i amb aplicació de suspensió ordinària. Malgrat no hi ha imposada regles de conducta que requereixin de supervisió, en el cas de les suspensions, així com per motius metodològics s'exclouen, entre d'altres, les suspensions extraordinàries, el seu objectiu era determinar si la "pena" imposada era rellevant en quan a la reincidència. Obté un resultat d'una taxa de reincidència del 35,8%. En aquest estudi, l'anàlisi de reiteració delictiva es

realitza a partir de noves condemnes de presó.

Per concloure aquest apartat i després de l'anàlisi dels estudis esmentats, s'observa que s'estableix un llindar d'entre el 10% i el 25% de percentatge com a taxa de reincidència pels subjectes que compleixen una MPA i, en canvi, aquesta es mostra superior quan ens referim a població penitenciària.

7.2. Conclusions de la hipòtesi: Tipus de delictes

Els delictes contra la seguretat col·lectiva, concretament els delictes contra la seguretat vial i contra la salut pública, han estat el més habituals a l'hora d'atorgar una suspensió judicial.

De l'anàlisi dels resultats s'ha pogut afirmar que, efectivament, els tipus de delictes més habituals per la concessió d'atorgament de la suspensió condicional són els delictes de l'àmbit de la seguretat col·lectiva, donat que és el percentatge més elevat representant un 35.30% del total dels delictes. Seguidament, els delictes contra el patrimoni han estat la segona tipologia delictiva més representada amb un 29.20%. En tercer lloc, apareix el delicte de lesions com a més freqüent, amb un 13.90% del total de la mostra. La resta de delictes es situen al voltant del 10%.

Aquest anàlisi descriptiu ha permès establir una relació de la tipologia delictiva amb les problemàtiques de consum vinculades a l'àmbit judicial en la mostra.

Respecte a les característiques de les suspensions, es comprova que la mitja de la seva durada és aproximadament de dos anys i mig, amb una mínima de tres mesos i una màxima de 5 anys. Per tant, estarien englobades dintre dels períodes sancionats en el CP actual.

Si observem la distribució percentual de la tipologia delictiva en totes les Mesures Penals Alternatives que s'estaven executant l'any 2007¹⁰, difereix dels resultats obtinguts: el delicte de lesions és el més habitual (33.59%). En segon lloc, els delictes contra la seguretat vial (31.96%). En tercer lloc, els delictes contra el patrimoni (11.8%).

¹⁰ Descriptors estadístics de Mesures Penals Alternatives. Departament de Justícia. Consulta on line el 2 de febrer de 2013 en:

http://www.gencat.cat/justicia/estadistiques_mpa/9_pag_MPA.html

7.3. Conclusions de la hipòtesi: Factors sociodemogràfics

Els factors individuals i socials (com ara el nivell d'instrucció acadèmica, la situació laboral, la situació familiar) incideixen significativament en la taxa de reincidència del subjecte.

Del 63.29% de les dades obtingudes, s'ha pogut observar que no hi ha relació significativa entre el nivell d'estudis i la reincidència.

Existeix literatura que vincula de forma favorable, o com a factor protector, el nivell d'estudis de la persona condemnada en relació a la no reincidència i desadaptació social, sobretot en el cas de joves (Paíno, Rodríguez, Villa, 2007). Per tant, tenint present el percentatge obtingut, es podria pensar que el perfil dels usuaris de MPA té altres característiques diferenciades perquè el nivell acadèmic no té una incidència rellevant en la mostra analitzada en quant al comportament delictiu i, conseqüentment, a la reincidència.

Recordem que, com a premissa, el tipus de mostra treballada està composta per subjectes penats per una tipologia delictiva menys greu, segons el catàleg del CP a l'art. 33, i caracteritzada per penes de presó de fins a dos anys pel grup d'individus primaris.

Els problemes familiars, entre d'altres factors, estan estretament lligats a la reincidència (Mulder et.al., 2010). En la mostra analitzada, el grup identificat "sense família" és el que presenta un índex de reincidència significativament més alt que la resta. D'aquesta informació es desprèn, per tant, que l'absència de suport familiar augmenta les possibilitats de tornar a delinquir. En canvi, una relació familiar adequada, amb estils educatius adients, vincles afectius positius i que cobreixi les necessitats psicològiques, emocionals i físiques dels membres en les diverses etapes evolutives, facilita un correcte mecanisme preventiu vers futurs comportaments delictius (Paíno et. al., 1994).

En aquest estudi, el fet de tenir o no tenir fills no està relacionat amb ser reincident. Caldria analitzar altres variables, com la convivència o com

s'exerceix la responsabilitat parental amb aquests, per incloure-les o excloure-les com un possible factor determinant.

Aquests elements esmentats fan palès la importància de treballar alguns aspectes necessaris de la persona i el seu entorn mitjançant un abordatge mínim a l'inici del contacte en el circuit judicial. Una intervenció multidisciplinària en l'àmbit familiar, en aquest moment, podria ajustar de forma més àgil els processos de canvi prosocial. La implicació per part de la família en els processos de deshabitació i de rehabilitació pot ser un element diferenciador en l'obtenció de pronòstics favorables per afavorir la reinserció i la no reincidència.

En altres estudis també s'ha valorat la relació significativa que hi ha entre els hàbits laborals i el fet de tornar a cometre un delictes en població penitenciària (Ramos, Carcedo, 2010).

A la present recerca també s'ha constatat que, en la població que compleix la mesura en medi obert, hi ha un major nivell de reincidència en aquelles persones que no han treballat mai atesa la fragilitat per a la inserció en el mercat de treball (De Alós-Moner et. al, 2011). La manca d'habilitats laborals, i la situació de marginalitat en alguns casos, associades també a la dependència toxicològica, també són altres motius que dificulten la integració social del subjecte.

Ramos i Carcedo (2010) també proposen que "els tallers formatius i productius per l'adquisició de qualificació i hàbits laborals són algunes de les activitats que s'associen al risc de reincidència". En la mateixa línia, seria necessari, doncs, potenciar plans de formació i ocupació com element preventiu amb la finalitat de millorar les habilitats i competències professionals de la població delinqüencial i poder influir en la reducció de noves conductes delictives.

7.4. Conclusions de les hipòtesis: Factors de salut mental i toxicològics

Els problemes de salut mental influeixen en la probabilitat de tornar a delinquir?.

Si s'analitza aïlladament la reincidència amb el fet de tenir diagnosticada una problemàtica de salut mental, s'observa que no hi ha una relació directa entre aquestes variables, malgrat en aquest estudi la falta de dades no ha permès establir o desmentir aquesta hipòtesi.

Les persones amb problemàtica de salut mental tenen una tendència significativament superior a incomplir les normes de conducta imposades judicialment en vers, al contrari que les persones que no pateixen cap patologia mental (Dauphinot, 1996), Per altre banda, si al fet de patir una malaltia mental se li afegeix el consum de substàncies, les probabilitats de reincidència són superiors (Castillo i Fiftal Alarid, 2011).

No obstant, no hi ha evidència de que hi hagi una relació directe entre malaltia mental i criminalitat, tret de que la existència de patologia pot provocar un estil de vida caòtic, socialment vulnerable, estigmatitzant i marginal (Arroyo-Cobo, 2011).

Es reincideix més quan l'inici del consum és en una edat primerenca?.

En l'àmbit d'anàlisi toxicològic, l'edat en què s'inicia el consum és determinant, ja que el major risc és quan es comença més jove.

Una trajectòria de consum iniciada a l'adolescència comporta en la persona un desajust evolutiu important augmentant, de forma probable, el risc de fracàs escolar, la conflictivitat en les relacions intrafamiliars, l'alteració en el desenvolupament neurològic del jove, provocant distorsions rellevants en el seu

comportament i en l'adaptació a l'entorn. Aquests elements poden portar a la persona a trobar-se en una situació de risc d'exclusió social, amb relacions amb grups d'iguals que desenvolupen conductes prodelictives.

Com més anys de consum té el subjecte és més probable la no deshabitació i, per tant, augmenta la probabilitat de comissió de delictes per poder pagar l'addicció i els efectes indirectes d'estar relacionat amb grups amb risc d'exclusió social (manca de recursos personals, necessitats bàsiques no cobertes, desocupació, relació amb un grup d'iguals amb trajectòries delictives, etc.).

En el nostre estudi, aquesta variable ha estat significativa i, per tant, és determinant a l'hora d'establir una relació directe amb la reincidència.

La reincidència està condicionada pels anys de consum i el tipus de substància d'abús principal?

Consultats altres estudis en relació al moment evolutiu en què els subjectes admeten haver fet una conducta antinormativa, s'observa un inici més d'hora en els penats reincidents amb diferències significatives entre els consumidors tant de cocaïna com d'heroïna (Bringas et. al. 2012).

La revisió bibliogràfica del consum d'heroïna argumenta que aquest tipus de droga ha estat sempre molt vinculada amb sectors marginals de la població. La seva expansió entre les dècades dels anys 70 als 90 a Espanya mostra la seva influència perllongada i la relació amb conductes delictives. El període en què va ser considerada una veritable epidèmia es visualitza a finals dels anys 70 i principis de la dècada dels 80 (Gamella, 1997).

La vinculació d'aquest tipus de substància, l'heroïna, amb la reincidència delictiva es mostra en, per exemple, la seva relació amb els delictes contra la salut pública i contra la propietat que, en molts casos, és més rellevant amb els nombre d'ingressos penitenciaris i en el fet de ser més jove (Bringas et. al., 2010).

Una vegada més i, segons les dades obtingudes en la present recerca, es fa palesa la forta relació entre aquest tipus de substància i el fet de cometre nous delictes. El percentatge d'heroïnòmans és del 21.40% del total de la mostra i, dintre d'aquest grup, els que reincideixen són el 36.40%, la taxa més elevada.

Tot i això, el 54.90% són consumidors d'alcohol. En quant a aquesta informació, és important tenir en compte certs aspectes; en primer lloc, les suspensions condicionals han estat atorgades per certes tipologies delictives, relacionades amb el consum d'alcohol, majoritàriament, durant el període en què la modificació del CP¹¹ va ampliar el catàleg de sancions vinculades als delictes contra la seguretat col·lectiva. En segon lloc, la sensibilització progressiva en quant a la identificació de la relació entre alcohol i delicte per part de les Administracions (campanyes publicitàries, augment de la penalització viària, etc.) ha afavorit el canvi en la incorporació per part de les instàncies judicials de sancions punitives i normes de conductes associades al seu abordatge terapèutic, a més del fet que, segons confirmen les dades del Departament de Salut (2010), la majoria de demandes de tractament específic són per l'abús d'alcohol.

Els consumidors de dues o més de dues substàncies seran més reincidents?.

Ser politoxicòman està vinculat a la reincidència de forma significativa. La combinació més freqüent en la mostra estudiada és el consum de més de tres tipus de substàncies. No obstant, no podem afirmar que aquesta variable, "consumir més de tres substàncies", sigui significativa. Es requeriria un estudi específic per conèixer quin tipus de composició propiciaria l'obtenció de majors nivells de reincidència. El risc augmenta per l'abús de substàncies en l'heroïna i el policonsum (Håkansson i Berglund, 2012).

¹¹ LO 15/2003 de 25 de novembre per la que es modifica la LO/1995, de 23 de novembre, del Codi penal.

Aquells que finalitzen el tractament de deshabitació associat a la suspensió de la pena privativa de llibertat tenen un nivell de reincidència més baix que aquells que no finalitzen el tractament per abandonament.

Estudis previs apunten la relació entre mantenir una bona evolució en el tractament específic de les drogodependències i la no reincidència de forma clarament significativa (Caixal i Roca, 2002). Algunes de les variables que augmenten el percentatge de reincidència en relació al tipus de seguiment terapèutic són: l'abandonament d'aquest, l'expulsió del centre, romandre estades molt curtes en comunitat terapèutica que no permeten una bona adherència al tractament (Victoria i Carcedo, 2010).

Les dades obtingudes en la investigació aporten concordança en quan a que les persones que finalitzen correctament el tractament de deshabitació, reincideixen menys.

El fet de finalitzar un tractament, amb l'assoliment dels objectius terapèutics, proporciona al subjecte habilitats i recursos personals d'afrontament sòlids. A més, si aquest tractament s'ha portat a terme en medi obert es pot valorar que els aspectes que poden ser considerats inicialment com a factors de risc (com per exemple l'autocontrol davant d'estímul de consum, relacions socials negatives, canals de consums organitzats, etc.) i que són més fàcilment accessibles en medi obert, poden ser contrarestats amb una adequada adhesió al tractament, la seva bona evolució i un nivell òptim de rehabilitació. Finalment, dintre de l'entorn comunitari, també cal tenir present factors protectors que també influeixen en la disminució de la reincidència donat que, un suport familiar contenidor, una adequada xarxa social, així com la idoneïtat dels programes terapèutics, són elements facilitadors d'un bon pronòstic.

7.5. Conclusions de la hipòtesi: Tipus de suspensió

Les persones amb suspensió judicial ordinària tenen un nivell de reincidència menor que aquelles a les que se'ls ha sospès la pena de forma extraordinària.

Els resultats obtinguts en l'anàlisi comparatiu dels grups en què se'ls ha aplicat l'article 80 CP, i següents, i els què se'ls ha aplicat l'article 87 CP confirmen que no hi ha diferències estadístiques rellevants entre ells. No es pot afirmar que sigui més o menys rellevant el fet de tornar a delinquir en un o altre grup.

Si es considera que la diferència principal entre els grups analitzats és ser delinqüent primari o no, amb els resultats obtinguts, aquest aspecte no ha de ser un factor determinant en relació al risc de la reincidència. Sorpren que el grup de penats primaris (article 80 CP) tingui un nivell de reincidència sensiblement inferior al dels penats per l'article 87 CP. Per tant, l'etiquetatge d'afegir més reincidència a aquelles persones amb una trajectòria delinqüencial reiterada en el temps no es pot validar en aquest estudi.

Tanmateix, el fet d'assignar una suspensió condicional de l'article 87 CP, com a mesura penal alternativa a la presó, pot facilitar en sí mateix el desistiment de la conducta delictiva. També s'observa que, en aquest grup, el conjunt de delictes comesos, en general, es circumscriuen a un període concret previ a l'atorgament de la suspensió judicial (l'any 2007, objecte del nostre estudi).

Altres possibles explicacions de tipus psicològic es poden vincular a processos de maduració personal, edat de la persona, deteriorament físic i cognitiu, cansament de la trajectòria delictiva, decisió pel desistiment, nivell de reinserció sociolaboral, etc., (Redondo, 2008).

7.6. Conclusions finals

L'objectiu principal d'aquesta recerca ha estat comprovar quins factors poden influir en la reducció de la reincidència en l'execució de les suspensions judicials, per poder valorar l'eficàcia d'aquestes penes no privatives de llibertat.

Independentment de la informació que ens aporta la taxa de reincidència obtinguda, s'ha pogut observar que existeixen característiques personals, socials i sanitàries que estan relacionades en la inclusió o exclusió del delinqüent. Efectivament, la probabilitat de reincidir està relacionada amb molts factors, però si es detecten aquells que poden ser millorats mitjançant l'aplicació de programes educatius i socio-sanitaris, emmarcats dintre del context judicial i penitenciari, podrien facilitar una millora de la persona penada i aconseguir que es redueixi la seva conducta delictiva.

La figura judicial de les suspensions, com a pena alternativa a la presó, es desenvolupa majoritàriament en l'entorn comunitari, espai on és més fàcil proporcionar aquells recursos educatius que faciliten eines i potencien les habilitats de la persona penada i, per tant, afavoreixen el seu procés de reinserció.

En relació als factors de risc de reincidència delictiva, Andrews i Bonta (2007) estableixen que són 8 els factors que prediuen amb major potència delictiva. Aquest són:

- Carrera criminal
- Patró de personalitat antisocial
- Actituds procriminals
- Suport social per al delicte
- Abús de substàncies
- Relació de parella i familiars
- Escola/feina
- Activitats d'oci i prosocial

Les variables d'estudi d'aquesta investigació pretenien estar en concordança amb alguns dels factors aportats per Andrews i Bonta i que podien intervenir en la millora dels processos evolutius del delinqüent per poder constatar sí, per una banda, influencien en la probabilitat de cometre noves conductes delictives

i, per altra banda, les característiques pròpies d'aquest model de pena faciliten la seva efectivitat educadora i de reinserció social.

En aquesta recerca s'han analitzat alguns d'aquests factors, encara que no s'han tingut en compte d'altres d'origen biopsicològics, per manca d'informació, com ara els antecedents familiars i els tipus de models educatius durant el seu desenvolupament o els trets de personalitat i temperamentals diferencials del subjecte.

En la taula següent, a títol descriptiu, es relacionen aquells factors que, de l'anàlisi obtingut, ens aporten dades rellevants respecte a la reducció de noves conductes delictives. La resta de factors que s'han analitzat en aquesta recerca i que no apareixen en la taula, són pels motius de manca d'informació, mostra insuficient o que realment no han aportat un resultat estadísticament significatiu respecte a la taxa de reincidència de les suspensions judicials.

Taula 26. Resum de factors relacionats significativament amb la taxa de reincidència

Factor	Categoria	Reincidència %
Situació familiar	Sense família	46.20%
	Família pròpia	15.90%
	Família origen	14.30%
	Altres situacions	25.60%
Situació laboral	No ha treballat mai	36.40%
	Treballa durant la MPA	15.20%
	No treballa durant la MPA	20.50%
Abús principal	Alcohol	14.20%
	Heroïna	36.40%
	Cocaïna	9.80%
	Altres substàncies	25.00%
Politoxicomanies	És politoxicòman	28.57%
	No és politoxicòman	12.72%
Resultat tractament	Finalitza correctament	12.67%
	No finalitza. Abandonament	40.90%
	No finalitza. Altres causes	34.61%
Taxa reincidència	Subjectes que reincideixen	24.91%

Com a conclusió final es pot dir que la delinqüència és un fenomen multicausal, és a dir, no es pot entendre o predir mitjançant un únic factor. Cometre un acte

delictiu pot venir donat per la confluència de diversos elements que, malauradament, no presenten un patró únic.

Els estudis longitudinals faciliten conèixer quins són els elements que apareixen més freqüentment en les trajectòries delictives i, per tant, faciliten la identificació de possibles factors de risc. Aquests però, per la seva presència, no expliquen en la seva totalitat els motius que porten a la reincidència. Com ja s'ha comentat anteriorment, la conducta delictiva és el resultat de l'acció recíproca i complexa d'una sèrie de factors.

Per tot això, la valoració d'aquest equip de treball respecte a les suspensions judicials és que, per la seva naturalesa penal, contribueixen a augmentar el grau de conscienciació del subjecte penat respecte del seu compliment atès que eviten els efectes negatius de l'empresonament (pèrdua de la feina, etiquetatge, dificultats en les relacions familiars i obligacions com a pares, etc.) i, per altra part, aquest tipus de compliment judicial requereix de la seva implicació.

D'altra banda, tenint present la situació actual, l'aplicació d'aquest tipus de sanció penal comporta una reducció dels costos en comparació amb les despeses del sistema penitenciari. El fet de que s'executin en medi obert, en moltes ocasions, permet al penat compatibilitzar el seu compliment judicial amb les seves obligacions i activitats, tant personals com laborals.

Davant un Codi penal cada cop més punitiu, així com també està previst en la propera reforma, és necessari continuar promovent les suspensions judicials com a forma d'execució d'una sanció penal per afavorir que la presó sigui, veritablement, l'última ràtio.

8. Propostes

En funció dels resultats obtinguts en aquesta investigació, es proposen quatre aspectes que per aquest equip són considerats bàsics i necessaris i que poden facilitar la millora dels entorns de reinserció i de no reincidència:

a) Consolidació de xarxes de treball multidisciplinars entre els agents que poden intervenir en la reinserció de l'individu

La gran quantitat de factors que intervenen en el correcte compliment d'una mesura penal alternativa, així com en la futura reinserció del subjecte, fa necessària la creació de xarxes de treball efectives de diferents àmbits (Salut, Serveis Socials, Justícia...), on existeixin canals d'informació dinàmics que permetin: una ràpida resposta als canvis que es poden donar en la situació del subjecte, i una intervenció més integral i eficaç.

b) Unificació i millora dels criteris i protocols de recollida d'informació de la població amb la que s'intervé

La recollida d'informació de les diferents fonts d'informació ha estat la principal limitació d'aquesta recerca. Per aquest motiu, volem proposar la creació d'uns criteris unificats i protocolaritzats en la recollida de les dades, mínima i rellevant en el compliment de la mesura, i en relació a la reinserció dels subjectes. Aquests criteris haurien d'establir pautes per saber "Que" i "Com" treballar la informació per part dels diferents agents que intervenen en el procés d'atorgament, execució i seguiment d'una mesura penal alternativa.

c) La inversió en recerca per consolidar el coneixement en relació als factors que afavoreixen la no reincidència

La tercera proposta va adreçada a que és pugui invertir en recerques que permetin conèixer quins són aquells elements que faciliten establir una bona

adhesió i seguiment del tractament per reduir els nivells de reincidència i afavorir el procés d'inserció del subjecte.

Analitzar de quina forma incideixen els diferents elements que es poden donar durant tot el procés de compliment. **Abans de la intervenció:** temps d'espera des de la data dels fets delictius, o l'inici del procés judicial, fins l'atorgament de la mesura en la probabilitat de tornar a cometre un delictes o les normes de conducta associades a la suspensió. **Durant la intervenció:** nivells d'intensitats en el seguiment del compliment davant de diferents tipologies delictives i problemàtiques del penat. **I després de la intervenció:** dur a terme programes específics que aportin informació posterior respecte de la persona que ha complert la mesura, l'evolució posterior del seu tractament i la seva vinculació amb noves comissions delictives, si és el cas.

Realització d'un estudi multicèntric que permeti obtenir una visió general de les taxes de reincidència d'altres comunitats autònomes, en població a la qual se li ha aplicat una suspensió de la pena privativa de llibertat, per comparar i millorar diferents metodologies d'aplicació.

Aquesta mateixa proposta d'estudi fer-la extensiva a altres països que disposin de sancions punitives similars a les suspensions judicials o apliquin polítiques judicials amb característiques basades en models no penitenciaris, per a poder realitzar anàlisis comparatius entre les diferents mostres, tant dels perfils poblacionals com de taxes de reincidència. Així com estudis comparatius, amb els sistemes de probation en un marc internacional.

Finalment, en relació a propostes de futures recerques, caldria estudiar quines diferències existeixen, tenint en compte la variable de gènere. Observem que la distribució de tipologia delictiva i les problemàtiques associades durant el compliment són diferents entre homes i dones. Potser les propostes d'intervenció i aplicacions de mesures alternatives podrien variar en funció de la perspectiva de gènere.

d) Conscienciació i difusió de l'efectivitat de les mesures penals alternatives.

Tot i no formar part dels nostres objectius principals, aquest aspecte és implícit en la nostra voluntat d'analitzar l'eficàcia de l'aplicació de les suspensions.

En primer lloc, entenem com a fonamental fer extensible a tots els organismes i entitats que hi treballen directe o indirectament per l'Administració de Justícia, l'efectivitat de les suspensions en relació a la pena privativa de llibertat. Aquesta fita, s'aconseguiria a partir de fer actors als diferents agents que intervenen, en comissions avaluadores i d'investigació, on poguessin objectivar i compartir resultats. Per altra banda, caldria acostar els resultats a la població en general, mitjançant diversos medis de comunicació, les iniciatives i el resultat que s'obtenen, en quant amb delictes lleus, així com es treballa per aconseguir la reparació i la reeducació de les persones que van delinquir, envers la versió més punitiva i estigmatitzadora, que son les penes privatives de llibertat.

9. Referències bibliogràfiques

“Alternativa a la presó”. Revista *Presència*, núm. 1812. Del 17 al 23 de novembre del 2006. Any XLI.

Andrews, D.A., Bonta, J. (2007). *Risk-Need-Responsivity. Model for offender assessment and rehabilitation*. Ottawa: Public Safety Canada.

Araujo, F. (2009). *La suspensión como sustituto legal de la pena de prisión*. Tesis doctoral. Editorial de la Universidad de Granada.

Arroyo-Cobo, J.M. (2011). *Estrategias asistenciales de los problemas de salud mental en el medio penitenciario, el caso español en el contexto europeo*. Barcelona: Revista Española de Sanidad Penitenciaria 13(3).

Blay, E. i Larrauri, E. (2011) *Penas Comunitarias en Europa*. Ed. Trotta.

Bringas, C., Rodríguez, F. i Moral, M. (2010). *Consumo de drogas en población reclusa. Relación diferencial entre abuso de sustancias psicoactivas y reincidencia*. Instituto de Investigación en Drogodependencias (INID) de la Universidad Miguel Hernández.

Bringas, C., Rodriguez, L., López-Cepero, J., Rodriguez, F. i Estrada, C. (2012). *Consumo de drogas y conducta delictiva: análisis diferencial de la heroína y cocaína en la trayectoria infractora*. Revista Iberoamericana de Psicología y Salud, 3(1).

Caixal, G. i Roca, X. (2002). *Reincidència en una mostra d'interns toxicòmans*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Castillo, E. D. i Fiftal Alarid, L. (2011). *Factors associated with recidivism among offenders with mental illness*. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 55(1), 98-117.

Capdevila, M. i Ferrer, M. (2009). *Tasa de reincidencia penitenciaria de 2008*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Cid, J. (2007). ¿Es la prisión criminógena? (un análisis comparativo de reincidencia entre la pena de prisión y la suspensión de la pena). *Revista de Derecho Penal y Criminología*, 19, 427-456.

Cid, J. (2009) La elección del castigo. Suspensión de la pena o “probation” versus prisión. Barcelona: Bosch.

Cid, J. i Larrauri, E. (coords.) (2002). Jueces penales y penas en España: aplicación de las penas alternativas a la privación de libertad en los juzgado de lo penal. València: Tirant lo Blanch.

Cid, J. I Larrauri, E. (coords.) (2005). La delincuencia violenta: ¿prevenir, castigar o rehabilitar? Valencia: Tirant lo Blanch, 13-44.

Cid, J. i Martí J. (2011) El procés de desistiment en persones empresonades. Obstacles i suports. Barcelona: Centre d’Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Contreras, M. (2010). La eficacia rehabilitadora de la pena de trabajos en beneficio de la comunidad. Evaluación del modelo de ejecución en la provincia de Barcelona. Barcelona: Centre d’Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Corcoy, M., i Mir, S. (dirs.) (2011). Comentarios al Código Penal. Valencia: Tirant lo Blanc, 213-230.

Corcoy, M., Gómez, V. i Mir, S. (coords.) (2007). Cultura del control, sociedad del riesgo y política criminal. In S. Edisofer (Ed.), *Política criminal y reforma penal*. Buenos Aires, 55-103.

Dauphinot, L.L. (1996). The efficacy of community correccional supervision for offenders with severe mental illness. Unpublished doctoral dissertation. University of Texas, Austin.

De Alós-Moner, R., Esteban, F., Jódar, P., Miguélez, F. i Alcaide, V. La inserción laboral de los exinternos de los centros penitenciarios de Cataluña. Barcelona: Centre d’Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Farrall, S. (2002). Rethinking What Works with Offenders. Probation, Social Context and Desistance from Crime, Willan, Devon.

F.-Dufour, I., Brassard, R. I Guay, J. P. (2009). Sursis, récidive et réinsertion sociale: Un équilibre précaire. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 51(3), 303-327.

Gamella, J. (1997). Heroína en España, 1977-1996. Balance de una crisis de drogas. *Claves de razón práctica*, 72, 20-30.

Garrido, V., Stangeland, P., Redondo, S., (2006) Principios de Criminología. València: Tirant lo Blanc. 3a ed.

Håkansson, A. i Berglund, M. (2012). Risk factors for criminal recidivism - a prospective follow-up study in prisoners with substance abuse. *BMC Psychiatry*, 12.

Hollis, V. (2007) Reconviction analysis of interim accredited programmes. *NOMS Research and Evaluation*.

Luque, E., Ferrer, M. i Capdevila, M. (2005). *La reincidència penitenciària a Catalunya 2005*. Col·lecció Justícia i Societat, Ed. (25). Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Magro, V. i Solaz, E. (2008). Manual práctico sobre la ejecución penal. Las medidas alternativas a la prisión: suspensión, sustitución y expulsión. La Ley. 2a edició, 2010.

Mair, G. (2004) "Diversionary and Non-supervisory Approaches to Dealing with Offenders" en Bottoms, A., Rex, S. i Robinson, G. (ed), *Alternatives to Prison*, Willan, Culompton, 135-161.

Maqueda Abreu, M.L.(1985). La Suspensión condicional de la pena y Probation. Madrid: Centro de publicaciones del Ministerio de Justicia.

Maruna, S. (2001) Making Good: How Ex-Convicts Reform and Rebuild Their Lives. Whashington, DC: APA Books.

McGuire, J. (2002) "Integrating Findings from Research Review", en McGuire, M. (ed.), *Offender Rehabilitation and Treatment*, Willey, West Sussex, 3-38.

Mulder, E., Brand, E., Bullens, R. I Van Marle, H. (2010). A classification of risk factors in serious juvenile offenders and the relation between patterns of risk factors and recidivism. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 20(1), 23-28.

Paíno, S., Rodríguez, F., Cuevas, L. i Ordóñez, F. (1994). Cárcel hoy. Alternativa mañana: un análisis. Cuadernos de psicología política, 55, 297-322.

Paíno, S., Rodríguez, F.J. i Villa, M. (2007). El factor de socialización escolar en la carrera delictiva: análisis psicosocial diferencial en una muestra penitenciaria de España. Bogotá: Revista colombiana de psicología, 16.

Pearson, D.A.S., Mc Dougall, C., Kanaan, M., Bowles, R.A., & Torgerson, D.J. (2011). Reducing criminal recidivism: Evaluation of Citizenship, an evidence-based probation supervision process. *Journal of Experimental Criminology*, 7(1), 73-102.

Ramos, V. i Carcedo, R. (2010). Factores dinámicos de la reincidencia de reclusos drogodependientes en tratamiento en comunidad terapéutica. *Behavioral Psychology/Psicología conductual* 18(3), 613-627.

Raynor, P. (2007) "Risk and Need assessment in British probation: the Contribution of LSI-R", *Psychology, Crime & Law*, (13), 125-38.

Redondo, S. i Luque, E. (1993). *Justícia penal i reincidència*. Col. Justícia i Societat (9). Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Redondo, S. (2008). *Manual para el tratamiento psicológico de los delincuentes*. Madrid: Pirámide (ed.).

Redondo, S. (2012). Com condiona la crisi econòmica l'evolució de la delinqüència: aportacions de la recerca criminològica. Ponència en la II Jornada de Criminologia. 25 de gener. UOC-CEJFE.

Sistema d'informació sobre drogodependències a Catalunya. Informe Trimestral Núm. 78: abril-juny 2010. Departament de Salut. Generalitat de Catalunya.

Trotter, C. (1993). *The supervision of offenders: What Works? A study undertaken in Community Based Corrections, Victoria*. Sydney: Victorian Office of Corrections.

Victoria, R. i Carcedo, R. (2010). Dynamic factors of recidivism among drug-dependent prisoners in therapeutic community treatment. *Factores dinámicos de la reincidencia de reclusos drogodependientes en tratamiento en comunidad terapéutica*, 18(3), 613-627.

Vielba, C. Seminario: Ejecución de las penas privativas de libertad. II-lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona. (Consulta on line: 1 de febrer de 2013).<http://www.icab.cat/?go=eaf9d1a0ec5f1dc58757ad6cffdacedb3aff63fbde646169bc9d3b5ae98e517dfb4cf1614d7ddb97>

Villacampa, C. Luque, E i Torres, N. (2006). *La reincidència en les penes alternatives a la presó a Catalunya*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Von Hirsch, A. (1993) *Censure and Sanctions*, Claredon Press, Oxford (trad. espanyola de E. Larrauri, *Censurar y castigar*, Trotta, Madrid (1999).

Ward, T. i Maruna, S. (2007). *Rehabilitation: Beyond the Risk Paradigm*. Routledge.

10. Annexes

10.1. Relació de variables

Variables judicials

Faciliten discriminar la situació judicial dels casos analitzats al llarg de tot el període analitzat. La metodologia d'anàlisi ha estat mitjançant l'extracció de dades del SIJJ i SIPC, així com el contingut de les pròpies sentències judicials, en cas necessari. Aquestes variables engloben la informació necessària per obtenir:

- Núm. de programes judicials dels casos estudiats.
- Temporalitat d'atorgament dels programes judicials.
- Tipus de programes judicials atorgats.
- Causes/motiu d'atorgament de nous programes.
- Tipologia delictiva.
- Tipus de finalització de programes.
- Informe d'assessorament previ.

Variables personals

Faciliten establir un perfil estàndard de la població i discriminar la situació personal dels casos analitzats al llarg de tot el període de la recerca. La metodologia d'anàlisi ha estat mitjançant l'extracció de dades del SIJJ així com els informes judicials realitzats pels professionals de justícia que han dut el seguiment judicial dels programes.

- Núm. d'Expedient.
- Nom i cognoms.
- Gènere.
- Edat.
- Data de naixement.

- Edat inicial de consum.
- Anys de consum.
- Nacionalitat.
- Trastorn mental.
 - Tipus de trastorn.
 - Tipus de tractament.
 - Tipus de tractament previ.
- Consum de tòxics.
 - Tipus de consum.
 - Tipus de tractament, previ i posterior.
 - Tipus d'abús de tòxics.
 - Evolució de Tractament.

Variables socials

Faciliten discriminar la situació social dels casos analitzats al llarg de tot el període estudiat. La metodologia d'anàlisi ha estat mitjançant l'extracció de dades del Sistema Informàtic de Justícia Juvenil (SIJJ) així com els informes judicials realitzats pels professionals de justícia que han dut el seguiment judicial dels programes.

- Estudis.
- Situació laboral, previ i posterior a atorgament de programa.
- Situació familiar.

10.2. Índex de taules

Taula 1. Distribució per nacionalitats.....	42
Taula 2. Distribució per gènere.	43
Taula 3. Situació familiar.	43
Taula 4. Anàlisi de reincidència en funció dels estudis cursats.	44
Taula 5. Antecedents MPA previ.	44
Taula 6. Antecedents Ingrés penitenciari previ.....	44
Taula 7. Distribució Reincidència MPA - Presó.....	48
Taula 8. Distribució per tipologia delictiva	49
Taula 9. Distribució per durada de la suspensió.....	50
Taula 10. Distribució de Reincidència per nivell d'estudis.....	52
Taula 11. Distribució Reincidència - Situació familiar.....	53
Taula 12. Distribució Reincidència - Fills.....	54
Taula 13. Distribució Reincidència - Treball.....	55
Taula 14. Distribució Reincidència – Salut Mental	56
Taula 15. Distribució Reincidència – Historial consum de tòxics.....	57
Taula 16. Freqüència Anys de consum.	57
Taula 17. Reincidència en funció d'anys de consum.....	58
Taula 18. Distribució Reincidència - Abús principal.....	59
Taula 19. Freqüència per tipus de consum.	60
Taula 20. Distribució Reincidència - Politoxicomania.....	61
Taula 21. Primer Centre on ha realitzat programat de tractament.....	61
Taula 22. Freqüències per finalització de tractament.	62
Taula 23. Distribució Reincidència - Resultat Primer Tractament.	63
Taula 24. Distribució Reincidència - Tipus Art. CP.....	64
Taula 25. Comparativa d'estudis amb taxes de reincidència.	66
Taula 26. Factors relacionats significativament amb la taxa de reincidència. ...	77

10.3. Índex de gràfics

Gràfic 1. Nombre d'obligacions en execució.	30
Gràfic 2. Taxa de reincidència.....	47
Gràfic 3. Distribució de subjectes per tipus de finalització de la suspensió.....	51

10.4. Taula de nacionalitats

		Frequència	Percentatge	Percentatge vàlid
Vàlids	Algèria	1	,4	,4
	Argentina	1	,4	,4
	Bolívia	2	,8	,8
	Brasil	1	,4	,4
	Colòmbia	1	,4	,4
	Alemanya	1	,4	,4
	Desconegut	2	,8	,8
	Espanya	201	84,8	84,8
	Equador	7	3,0	3,0
	Filipines	1	,4	,4
	França	2	,8	,8
	Guinea Bissau	1	,4	,4
	Geòrgia	1	,4	,4
	Itàlia	1	,4	,4
	Índia	1	,4	,4
	Marroc	5	2,1	2,1
	Perú	1	,4	,4
	Portugal	1	,4	,4
	Polònia	1	,4	,4
	Rússia	1	,4	,4
	Romania	1	,4	,4
	Veneçolà	1	,4	,4
	Xile	2	,8	,8
Total	237	100	100	

10.5. Taula de tipus de delictes

	<i>Freqüència</i>	<i>Percentatge</i>	<i>% Vàlid</i>
	3	1,3	1,3
Amenaça	8	3,4	3,4
Apropiació indeguda	1	,4	,4
Atemptat contra l'autoritat	1	,4	,4
Conducció sota influència begudes	63	26,6	26,6
Conducció temerària	2	,8	,8
Contra la salut pública	28	11,8	11,8
Cultiu, elaboració o tràfic drogues	4	1,7	1,7
Danys	3	1,3	1,3
Desobediència	6	2,5	2,5
Estafa	1	,4	,4
Falsif. doc. públic, oficial o mercantil	3	1,3	1,3
Falsificació documents privats	1	,4	,4
Furt	8	3,4	3,4
Furt d'ús de vehicle a motor	2	,8	,8
Homicidi	1	,4	,4
Injúria	1	,4	,4
Lesions	7	3,0	3,0
Lesions per imprudència	2	,8	,8
Lesions VIDO	4	1,7	1,7
Maltracte familiar	15	6,3	6,3
Resistència o desobediència autoritat	1	,4	,4
Robatori	2	,8	,8
Robatori amb força en les coses	29	12,2	12,2
Robatori amb intimidació	14	5,9	5,9
Robatori amb violència	10	4,2	4,2
Robatori amb violència i falta de lesions	1	,4	,4
Robatori amb violència o intimidació	4	1,7	1,7
Trencament de condemna	7	3,0	3,0
Violència Domèstica habitual	2	,8	,8
Violència física sobre familiars	2	,8	,8
Violència psíquica sobre familiars	1	,4	,4
Vàlids	237	100	100